ISSN 1300 - 5367

KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

KIYI

• YIL: 10
• NİSAN 1995
• 50.000.- TL.

109.

bu sayıda

• nevra bucak
• cengiz bektaş
• şinasi özdenoğlu
• neriman calap
• zeynep uzunbay
• gazanfer eryüksel
• ismet zeki eyuboğlu
• ahmet özer
• nazif evren
• mehmet güler
• mehmet aydın
• nusret kemal otyam
• şevket yücel
• ümit sarıaslan
• remzi inanç
• betül tarıman
• çiğdem sezer
• abdülkadir paksoy
• henry moore
• fatma gürel
• özgen seçkin
• mevlüt kaplan
• zekeriya saka
• namık kemal demir
• metin güven
• kenan mümtaz akışık

atardamar:
45 YIL ÖNCESİNDEN BİR SANAT DERGİSİ: AKOBUZ
ibrahim dizman

1949 yılının tahmin edilebilec[illegible] larında, küçük bir Anadolu kentind[illegible] tür - sanat dergisi hangi cesaretle [illegible] yatına atılabilir? Hangi kaynaklard[illegible] lenebilir? Neleri içerebilir?.. Bu[illegible] bunların yanıtı kolay belki. Artık ne[illegible]deyse bir ilçede bir ofset basımevi var. Anadolu dergilerine göz atıldığında kaynaklarının neler olduğu da anlaşılır.

Ama, yıl 1949. Güç gibi görünüyor değil mi? Oysa hiç değil; kültür tarihimizin üzerine çekilen perdeleri şöyle bir araladığımızda karşımıza her zaman ışıl ışıl bir dünya çıkıyor. Yukarıdaki soruların yanıtı da belki bugünden çok daha sağlıklı.

O yıllar Anadolu'nun hemen her kentinde Halkevi dergileri dışında da nice dergiler yayımlanmıştır. Yazarlarının çoğu da yalnızca o kentin aydınlarıdır. Bu, şimidilerde dudak bükülen Türk aydınlanmasının ürünüdür ve inanılmaz bir coşkunun köpüklü ırmağıdır.

Bu Atardamar'da da bu köpüklü ırmağın Ordu bölümüne uzanmak istiyoruz. Ancak, önce 1949 yılının kültür yaşamını büyüteç altına almakta yarar var.

Ordu'da ilk basılı yayın 1910 (ya da 1913) yılında ermeni asıllı Karnik Efendi'nin 12 x 15 boyutunda yayımladığı Osmanlı Ajansı'dır. Bir yüzü Osmanlıca, diğer yüzü Ermenice olan tek yapraklı bu yayın çok kısa ömürlüdür. Hemen ardından bu kez Ağyazar Efendi, aynı adla sürdürür bu yayını. 1919, mütarekenin acı günlerini kurtuluş ışığına bağlayan yıldır. Garipoğlu İsmail Hakkı adlı bir aydın "Güneş" adıyla haftalık bir gazete yayımlamaya başlar. Kentin kültür sanat yaşamının da öncül[illegible] rinden olan İsmail Hakkı Bey, bu kimliğiy[illegible] gazetenin önemli bir bölümünü sanata ay[illegible] rır. Bir süre sonra Ordu Bucak, Azim, Mu[illegible] vaffakati Milliye, Tekamül adlı gazetele[illegible] 1925'e kadar çeşitli dönemlerde yayın ya[illegible] şamına atılırlar. Tümünün ortak yanı kültü[illegible] ve sanata yakınlıklarıdır. 1928'de Bilal Köy[illegible] den, bu sayfalarda serüvenini okuduğunu[illegible] Türkiye'nin ilk köy gazetesi Güzelordu'y[illegible] yayımlar. Köye Cumhuriyetin ışığını taş[illegible] mayı amaçlayan bu gazete, sütunlarını[illegible] neredeyse yarısını sanata ayırır. Aynı yı[illegible] lar yayımla[illegible] nan Gürse[illegible] gazetesi c[illegible] sık sık "Kü[illegible] tür - Sana[illegible] Eki" veri[illegible] Bunların ya[illegible] nında Ord[illegible] Halkevi'nin [illegible] "Ordu" derg[illegible] si de sana[illegible] adına önem[illegible] bir işlev üs[illegible] lenir.

Bu yayın[illegible] ların yanısı[illegible] Ordu İnkılal[illegible] İçtimai Kuli[illegible] bü, Halkev[illegible] çeşitli spo[illegible] kulüpleri, [illegible] 1915'lere [illegible] uzanan tiya[illegible] ro etkinlikle[illegible] de kentin kü[illegible] tür - sanat ya[illegible] şamının ca[illegible] damarlarıdı[illegible]

Bir derg[illegible] ye dönüşe[illegible] birikim [illegible]

1949 yı[illegible] nın ilk gü[illegible] lerinde ke[illegible] tin aydınla[illegible] biraraya g[illegible] lerek kültü[illegible] sanat ürünl[illegible] rini gazetelerin kısıtlı alanından çıkar[illegible] derli toplu bir dergiye taşımaya karar veri[illegible] ler. Dr. Cevdet Yeşiltepe, Namık Sen[illegible] Mayda, Ömer Efendioğlu, Ziya Özova, Y[illegible] suf Ziya Özbucak, Ekrem Hanedar, Abdu[illegible] lah Aksakoğlu, Kemal Top gibi aydınlar[illegible] öncülüğünde başlayan çalışma, 15 Oca[illegible] 1949'da ALEV adıyla kamuoyuna sunulu[illegible] Başlığının altında "Aydınlığın Sesi, Şiiri v[illegible] Hikayesi" ibaresi okunur. Büyük boy 8 sa[illegible] falık derginin birinci sayfasında A. Ekre[illegible] Haznedar'ın "Alev'e Dair" başlıklı c[illegible]

KIYI'da

• Ahmet Selim Teymur'u [illegible]oruz

Adına düzenlediğimiz [illegible]ayı açıklıyoruz

Dergimizin kurucusu, [illegible] sanatçı Ahmet Selim Teymur'u[illegible]ün 10. yıldönümünde saygıyla [illegible] çerçevede anısına düzen[illegible]eceğimiz gece ile ilgili hazırlıklarımız d[illegible]sürmektedir. Bu arada onun saygıdeğ[illegible]eşi Sevim Teymur'un, 18 Mart g[illegible] İstanbul'da öldüğünü üzülerek öğrendik. Ailesine ve dostlarına başsağlığı dileklerimizi iletiyoruz.

Ahmet Selim Teymur Köşe Yazısı Yarışması, dergimiz baskıya girerken sonuçlandı. Sonuçları açıklıyoruz: Birincilik Akın Algan'a, ikincilik Mehmet Atilla'ya, üçüncülük de Ömer Nida'ya verildi. Konuyla ilgili ayrıntılı açıklamalar gelecek sayımızda yapılacaktır.

• Neriman Calap'ın ilk kitabı yayımlandı: Güncemde İzdüşümü

Şair arkadaşımız Neriman Calap'ın, ilk şiir kitabı Ankara'da Prospero Yayınları arasında çıktı. 72 sayfalık kitap, Alev ve Kül ile Yeryüzü Söylencesi adını taşıyan iki bölümden oluşuyor. 45 şiirin yer aldığı kitabın kapak kompozisyonu şair Gündoğdu Sanımer'in bir ebrusundan oluşuyor. Kitabın arka kapağında, şair Ahmet Özer, Neriman Calap'ın şiirini değerlendiriyor. Prospero Yayınları'ndan da edinilebilecek olan kitabın şairiyle yazışma adresini veriyoruz:
P. K. 169 61001 - TRABZON.

• Betül Tarıman'ın ilk kitabı yayımlandı: AY SOLOLARI

Şair arkadaşımız, Kıyı'mızın öğrencisi Betül Tarıman'ın ilk şiir kitabı, Kedi Şiir Kitaplığı yayınlarında, Şubat 1995'te çıktı. Antalya'da basılan kitap, Göğün Dilinde ve Ay Soloları adlı iki bölümden oluşuyor. 47 sayfalık kitapta şairin 31 şiiri yer alıyor. Kıyı, Damar, İnsancıl, Çağdaş Türk Dili, Karşı, İnsan dergilerinde şiirleri yayımlanan Betül Tarıman, 1994'te Ali Rıza Ertan Şiir Başarı Ödülü'nü almıştı. Şairin kitaplaştırdığı dosyası aynı adla Sabri Altınel Şiir yarışmasında da 'övgüye değer' bulunmuştu. Şair arkadaşımız Betül Tarıman'ı kutluyor, başarılar diliyoruz. Kendisiyle arkadaşımız Çiğdem Sezer'in yaptığı bir böyleşiye bu sayımızda yer veriyoruz. Betül Tarıman'lı yazışma adresi: P. K. 63 37001 - KASTAMONU.

• "Şiir - Lik" dergisi bir yaşını doldurdu

Berlin'de şair Gültekin Emre'nin yayımladığı dört sayfalık şiir dergisi "Şiir - Lik" bir yaşını doldurdu. Türk ve dünya şiirlerinden örneklerin, şiir üzerine yazıların yer aldığı derginin yazışma adresini veriyoruz: Mudrastrase 34 12249 - BERLİN.

• Şair ve Ressam Mustafa Irgat öldü

Şair ve ressam Mustafa Irgat, 3 Mart 1995 günü yaşamını yitirdi. Şair Cahit Irgat'la, Prof. Mina Urgan'ın oğlu olan Mustafa Irgat, 1950 yılında İstanbul'da doğmuştu. İlk şiiri 1971 yılında "Yeni Dergi"de yayımlanan Irgat'ın ilk şiir kitabı "Aitsiz Kimlik" adıyla, 1993'te Yapı Kredi Yayınları'nda çıkmıştı. Sinema yazıları da yazan Irgat'ın resimleri bir süre önce izleyicilere sunulmuştu.

• Karikatürümüzün büyük ustalarından Nehar Tüblek'i yitirdik

Ünlü karikatürist Nehar Tüblek, 6 Mart 1995 günü yaşamını yitirdi. Uzun yıllar Hürriyet ve Günaydın gazetelerinde çalışan Tüblek'in karikatürleri son olarak Dünya gazetesinde yayımlanıyordu. 1924 yılında Manastır (Yugoslavya)'da doğan, ailesiyle birlikte Türkiye'ye göç eden Tüblek, Kabataş Lisesi'ni bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğrenim görmüştü. İlk karikatürü 1943 yılında Amcabey adlı gülmece dergisinde çıkan Tüblek'in ürünleri pek çok yayın organında yer almıştı. Ulusal ve uluslararası düzeyde pek çok ödül sahibi olan Tüblek'in ürünleri değişik dönemlerde kitaplaşmıştı.

• Ceyhun Atuf Kansu Ödülü Ali Cengizkan'ın

Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülü'nü şair Ali Cengizkan "Sürek Avında Dünya" adlı kitabıyla kazandı.

Gülten Akın, Müslim Çelik, Refik Durbaş, Şükrü Erbaş, Ahmet Erhan, Bahar Gökler ve Emin Özdemir'den oluşan seçici kurul, 33 yapıt üzerinden yaptığı değerlendirme sonucu ödülü oy çokluğuyla Ali Cengizkan'a verdi.

1954 Ankara doğumlu Cengizkan, ODTÜ, Mimarlık Bölümü Başkanlığı'nı yürütüyor. Senlere, Çocuk Ömrümüz, Yunan Dosyası, Bağımlı Şiir, Yürüyüşler ve Duruşlar, Ankara Güzel Ankara adlı şiir kitapları bulunan Ali Cengizkan, çok ödüllü bir şair. Değişik şairlerden çeviriler yapan Cengizkan'ın şiirleri değişik dillere çevrildi.

• Avrupa Şairleri ve Ressamları Buluşması'nda Türkiye'yi şair Ergun Evren temsil edecek

Buluşma, 17 - 25 Haziran tarihlerinde İtalya'nın Palermo kentinde gerçekleştirilecek.

Dört yıldan beri İtalya'nın Palermo kentinde düzenlenmekte olan "Akdeniz Ülkeleri Şairleri ve Ressamlar Buluşması"na bu yıl Türkiye'yi temsilen şair Ergin Evren katılıyor.

Buluşmanın ana temasını "Barış içinde hoşgörülü, mutlu bir Avrupa ve Akdeniz için" sloganı oluşturuyor.

Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden şair ve ressamların katıldığı bu buluşmaya Ergin Evren, "ÖLÜ" adlı teatral şiiri ile seçilmiş bulunuyor.

Dört yıldan bu yana düzenlenen şair ve ressamlar buluşmasına, Türkiye ilk kez İtalyan Kültür Ateşesi Fiorella Arrobbio Piras'ın yoğun ve ısrarlı çabaları ile geçen yıl katılmış ve ülkemizi şair Ali Yüce temsil etmişti.

Şair Ergin Evren'e başarılar diliyoruz.

• Mayıs sayımızda buluşmak dileğiyle, sağlıklar, başarılar, esenlikler...

Kurucusu: **Ahmet Selim TEYMUR**

Sahibi: Kuzey Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj San. A. Ş. adına
M. Naci ÖZKAN

Genel Yayın Yönetmeni : **Gündoğdu SANIMER**
Genel Yayın Yönetmen Yardımcısı : **Arslan PULATHANELİ**
Sanat Danışmanı : **Ahmet ÖZER**
Yazı İşleri Yönetmeni : **Melih. S. ERTÜZÜN**
Kapak, İç Düzenleme, Görsel Dnş. : **M. Reşat SÜMERKAN**
Dizgi : **İsmail FANDAKLI**
Film - Montaj : **Özer DÖLEK**
Kapak Deseni : **Henry MOORE**

Dizgi: **EFOR Masa Üstü Yayıncılık - Organizasyon**
Tel.: (0462) 326 44 26 Fax: (0462) 322 29 96 - TRABZON

Baskı: **ART Ofset Matbaacılık** Tel.: (0462) 325 77 55 - TRABZON

Abone Koşulları : **Yıllık: 500.000 TL.**
(Eski abonelere, öğretmen ve öğrencilere 400 bin)
Yurtdışı Abone : **80 DM**
Yazışma Adresi : **P. K. 183**
61001 - TRABZON
Ederi : **50.000 TL. (KDV dahil)**
Aylık Dergi

ISSN 1300 - 5367

Abone ederinin, Gündoğdu SANIMER adına 731607 numaralı postaçeki hesabına yatırıldıktan sonra , dergi adresine bilgi verilmesi rica olunur.

Gönderilen ürünlerin daktiloyla yazılması rica olunur. Ürünler yayınlansın, yayımlanmasın geri verilmez.

içimden geldiği gibi...

● **Nevra Bucak**

Sanattaki estetik görgüyü arıyorum. Müzikteki ezgiyi değil, düşü duymak istiyorum. Tıpkı baledeki naif devinimin öyküsünü yaşamak, resimdeki şiiri bulmak gibi... Ancak o zaman gerçek güzellik dile gelebilir yapıtlarımda.

Gizlerdeki o lirik uyumun resmini bir ressamın renklerinde dökebilir miyim sözcüklere?

Rüzgârlar istiyorum; fırtınalar, kasırgalar değil... Ilık, içten içe usulcacık baştan çıkaran bir gizle kayan meltemler olsun; sarsmadan sarsacak çılgın rüzgârlar yine de...

Surların çevrelediği yorgun, eski kentte küçük bir antikacı dükkânı görüyorum... İçinde gül tenli, beyaz bir kadın bekliyor. Kapı açılıyor, Cezayirli bir adam geliyor. Baştan başa ak ketenlere bürünmüş, tiril tiril... Bulunduğu yeri yadsıyor, çevresine bakınıyor. Antikacı, kadını görüyor. Göz göze geliyorlar...

Adam kadını sarayında düşlüyor... Çıplak ayakla girilen yatak odalarındaki o en gizli anları, saatleri... Cibinliğin altında geçirilen tutkulu, uzun, sıcak gündüzleri... Geceler boyu süren aşk çığlıklarından sonra hüzünlü bir ninniye dönüşen yorgun sesleri... Kadını alıp götürmek istiyor ülkesine... En sevdiği Arap atının üzerinde çırılçıplak görmek istiyor onu... Çöl fırtınasının o güzel teni yalayıp geçmesini, kasıp kavurmasını istiyor... Kadının beyaz biçimli kollarının atın güçlü boynunda kenetlenmesini istiyor. İstiyor...

Kadın karşı koyuyor. "Biz farklıyız" diyor. "Hayır" diyor adam, "Dudakların yalan, gözlerinse doğruyu söylüyor... Gel benimle..."

Gül bahçesinde, ince uzun zarif mi zarif bir adam ağır usul adımlarla geziniyor... Bir kadına yaklaşırcasına uzanıyor çiçeklere... Kan rengindekileri değil, pembe - beyaz, yavruağzı rengindekileri kokluyor... Kokluyor... Sevdiği kadının dudaklarını öpercesine...

"Sensin diye kokladım, bütün pembe beyaz gülleri ve sensin diye baktım yıldızlara, onlar da bana şiirler gönderdiler sen yazdın diye."

Düşünüyor adam... Mavi göklerde uçan çok zarif bir adam bu... Sevdiği kadın ona öyküler yazıyor, hep onun için, o zarif adam için...

DEĞİŞİM

BAKIŞIN
VAR EDER BENİ

BUYUM BEN
SENİN BU YÜREK ÇIRPINTIN

KARANLIĞA DİRENİŞİMSİN
AYDINLIĞIM

CENGİZ BEKTAŞ

"Sana inandım, sana sığındım" diyor kadın, tıpkı kutsal kitaplardaki gibi...

Konferansın bitiminde herkes yavaş yavaş dağılıyor. Kadın orada, yalnız. O zarif adam başka bir kadının yanında akıp gitmeye hazırlanıyor. Aslında çaresiz, bağımlı her erkek gibi... Kadın ona hak veriyor, yine de içi sızlıyor... Uzaklaşan adamın ardından belli etmeden, kaçamak bakışlarla bakıyor... Ne çok istiyor, onunla çıkıp gitmeyi, onun koluna girip... Akşamın o gizemli hüznü usulcacık yüreğine süzülüyor...

Ah, şu an o zarif adamla birlikte 'Kiraz Evleri'nden birinde olmalıydı, başbaşa... Ve buz gibi soğuk şarap içmeliydi, başı adamın göğsüne yaslanmış... Adam onu usulcacık öpüp koklamalıydı, bahçedeki gülleri sevdiği kokladığı gibi... Kadın da sımsıkı sarılmalıydı ve demeliydi, "Sen de bana sarıl, içine gömercesine, sahip olurcasına, aşkın anadilini yazarcasına..."

Adam gittikçe uzaklaşıyor... Kadının içi eziliyor, bütün yüreği ve gövdesiyle sanki adamla birlikte gidiyor... Oysa hâlâ olduğu yerde duruyor kadın, aslında yalnız da değil. Çevresinde eş - dost, arkadaşlar toplanmış. Sonra aralarında o zarif adamın dostlarından birini görüyor, onu evine çağırıyor. O da kendisi gibi yalnız bir dost. Birbirlerini söze dökülmeyen sözcüklerle anlayabiliyorlar. Kadın onun yanında adamdan bir parça koparmışçasına duyumsuyor kendini ve bir süre için avunmaya çalışıyor... ●

atatürk aydınlığında ankara

● Şinasi Özdenoğlu

Ahmet Hamdi Tanpınar; **"Beş Şehir"** adlı yapıtında, Ankara üstüne yazdığı yazısına şöyle başlar:

"Belki milli mücadele yıllarının bıraktığı bir tesirdir; belki doğrudan doğruya, çelik zırhlarını giymiş, ortada dolaşan bir eski zaman silahşörüne benzeyen kalesinin bir telkinidir; Ankara, bana daima dâsitani ve muharip göründü." Ve şöyle sürdürür yazısını Tanpınar:

"Atatürk'ün, hemen herkesin gördüğü, okul kitaplarına kadar geçmiş bir fotoğrafı vardır. Anafartalar ve Dumlupınar kahramanı; son muharebenin sabahında tek başına, ağzında sigarası, bir tepeye doğru ağır ağır ve düşünceli çıkar. İşte Ankara kalesi, muhayyelemde daima ömrünün en güneşli saatine böyle yavaş yavaş çıkan büyük adamla birleşmiştir."(1)

Gerçekten, bu çok eski **Frig** toprağı; ancak kendi kimliğini **Mustafa Kemal**'in kişiliğiyle özdeşleştirdikten sonradır ki, yeniden doğmuş bir kent olarak tarih sahnesine çıktı: Bir **"Devrim ve Dâvâ Kenti"** olarak. Onun inanç dolu havasında, gençliğimin en coşkulu, en anlamlı dönemini yaşadım; bugün de, bütün canlılığıyla sakladığım o günlerin anılarını yaşıyorum. **Ankara**, benim için, bir zamanlar **Atatürk**'ün ışığıyla aydınlanan ve O'nun rüzgârıyla çağdaş dünyaya açılan bir **"Dâvâ Kenti"** olduğu kadar, bir **"Anılar Kenti"**dir şimdi.

Bu yazımda, **Ankara**'nın **Frig**'lerden **Galata**'lara; **Roma**'dan **Bizans**'a ve nihayet **Selçuklu Türkleri**'ne uzanan tarihinden değil; 1940'ların Başkentinde, politika ve şiir semaverinin yanyana kaynadığı, güzel insanların çevrelerine bilgi ve dostluk saçtığı Atatürk aydınlığındaki günlerden sözetmek istiyorum.

KEMALİST İNANCIN DORUĞUNDA

Dönem; **Kemalist** inancın doruk noktasında olduğu bir dönem... **Türkiye Atatürk**'ü yitirmişti ama; O'nun acısıyla daha da güçlenen inancını, tüm coşkusuyla yüreğinde yaşatıyordu. **Atatürk** ölmüştü ama; kesinlikle inanıyorduk ki, ülkede, **Kemalist** rejimin ilkelerini asla ödün vermeden uygulayacak yurtsever, deneyimli ve dürüst bir yönetici kadrosu vardır ve yine kesinlikle inanıyorduk ki, Cumhuriyete sahip çıkacak inançlı bir kuşak yetişmiştir.

İşte Cumhuriyetin bu inançlı genç kuşağı; Cumhurbaşkanı **İsmet İnönü**'nün, **Siyasal Bilgiler**'de, 1940 - 1941 ders yılının açılışında yaptığı tarihsel konuşmadaki iki tümceyi, iki ölümsüz özdeyiş olarak ömürleri boyunca belleklerinde yaşatmışlardır.

Ne demişti **İsmet Paşa**?

"Doğruluğu aramızda başlıca bir meziyet saymayacak kadar medeni ve ileriyiz."

İsmet Paşa, şunu da eklemişti sözlerine:

"Bir memlekette namus erbabı laakal (en az) namussuzlar kadar cesur olmadıkça, o memleket için kurtuluş yoktur."

Atatürk'ün sevgili **Ankara**'sında, 2. Cihan Savaşı'nın alevlerine çok yakın bir coğrafyada söylenen bu sözler; hem Mülkiyeli gençler, hem de seçkin konuklar, bilim adamları ve yöneticilerce coşkuyla alkışlanmış, geçen yarım yüzyıla karşın unutulmamıştır.

Şimdi düşünüyorum: **İsmet İnönü**'nün o gün söylediği şu ilk tümce, bugün bilinçli bir topluluk önünde söylenmiş olsa; alkış şöyle dursun, herhalde ya kahkahayla, ya da protestoyla karşılanırdı. Çirkin siyasetçilerin, **Türkiye**'mizi nerelerden nereye getirdiklerini düşündükçe kahrolmuyor muyuz?

GENÇ BİR DEVLETİN BAŞKENTİ

"Ankara, yeni bir dünya ruhunun bedenidir. Archimides'in noktasını, Büyük Gazi burada buldu. Eskimiş, çürümüş dünyayı burada yıkıp, yerine yenisini ve tazesini koydu. Biribirinden uzak dünyaların ruhu; Batı ile Doğu'nun ruhu, mutlu evliliklerini burada yaptılar."(2)

Bu satırların altındaki imza; **Atatürk**'ün yakın arkadaşı, zamanın **Bolu Milletvekili Hasan Cemal Çambel**'e aittir. **Kemalist** hareketin heyecan ve inanç yüklü kaleminden dökülen bu sözler, elbette ki 1929'ların genç Başkenti'ni bir mitoloji ülkesi gibi anlatacaktı.

Evet, 1940'ların **Ankara**'sı, **Kemalizmin** aydınlığında bir başkentti ama; kenar mahalleleri ilkel ve harap, köyleri yoksuldu. Ünlü kent uzmanı **Prof. Jansen**'in planı ise, siyasetçilerin baskılarına uğrayarak değiştiriliyordu. Yıllar sonra bu **Jansen**, **Ankara**'ya geldiğinde, kendi planının önünde durup ilgililere:

"Bu imza benim mi?" diye sormuştur.

Her ne kadar **Falih Rıfkı Atay**, Çankaya'sında; **Vali Nevzat Tandoğan**'ın:

"Malatya'da dağ başlarında yollar yapmışım; Jansen bana şehir içinde sokak açmayı mı öğretecek?" sözlerini anımsatarak, **Tandoğan**'ın plana aykırı uygulamalarından sık sık dert yansa da; Vali ve Belediye Başkanı rahmetli **Tandoğan**'ın, Başkent'in huzurlu, güvenli ve tertemiz bir kent oluşundaki tartışılmaz hizmetleri ve yönetim adamı olarak ağırlığı kuşkusuz unutulmayacaktır. Tandoğan zamanında, **Atatürk Bulvarı**'nın her gece saat 12'den sonra arazözlerle yıkanıp, Arap sabunuyla temizlenişi, o dönem **Ankaralılar**'ın en güzel anıları arasındadır. Bu konuda ne söylenmiş, ne yazılmış olursa olsun; yinede **Falih Rıfkı Atay**'ın deyimiyle:

"Ankara, Atatürk'ün büyük eserlerinden biridir."(3)

ULUS MEYDANI: ANKARA'NIN KALBİ

Ankara, bizler için **Ulus**'taki **Atatürk Anıtı**yla başlardı.

Bu anıt heykel, **Büyük Türk Devrimi**'nin görkemli simgesiydi bizim için. **Ankara**'ya o zamanlar **"Dâvâ Kenti Ankara"** denirdi. Geniş, aydınlık caddeleri, yepyeni yapılarıyla, masmavi göğüyle ve yayla havasıyla **"rüzgârı sert, insanı mert"** bir kentti **Ankara**. Ufku aydınlık, havası henüz kirlenmemişti Ankara'nın... O kadar ki; 1940'lı yılların Başbakanları ve Dışişleri Bakanları; **İsmet Paşa**'nın, Başkent'in aydınlık havasından esinlenerek söylediği şu benzetişi, **Türkiye**'nin dış politikasından sözederken sık sık yineler:

"Ankara'nın açık ve berrak sema gibi açık dış politikamız" derlerdi.

Yurttaşlar; **Ulus**'taki **"Kızılırmak Kıraathanesi"**ne, ya da **"İstanbul Pasta Salonu"**na, sanki hâlâ **Polatlı** varoşlarına dayanan **Sakarya Savaşı**'ndan müjdeler getiriyormuşçasına, fırtına gibi girerler; caddelerde coşkuyla kucaklaşırlardı.

Bizler; 1928'den, yani **"Latin Abece"**sinin kabulünden sonra okula başlamış, **"eski yazı"**yı öğrenmemiş **"Su katılmamış Cumhuriyet Kuşağı"**nın gencecik insanlarıydık. Devrim'in şiirlerini, marşlarını haykırarak yetişmiştik. İşte o **"Dâvâ Kenti Ankara"** gençlik günleri coşkusuyla şiirimize şu dizelerle yansımıştı:

"Bir dâvâ kentiydi Ankara
Her gün yeni şahlanışlara doğru
Gözlerimiz ufuklara bakardı
Anadolu ayazında üşürdü ellerimiz
Gönüllerimizde ateş yanardı...

Bir dâvâ kentiydi Ankara
Caddelerinde inanmış insanlar
Ve bol güneş vardı..."

Ve işte bizler; böylesi coşkulu bir Devrim rüzgârıyla büyüyen **Ankara**'da, **Gazi Mustafa Kemal**'in yaktığı o büyük ateşin çevresinde gönülleri ısınan, beyinleri aydınlanan **Anadolu** çocukları, **Türkiye**'nin geleceğini yaratmaya hazırlanışın sabırsız heyecanıyla dopdoluyduk. **e**

---

(1) A. H. Tanpınar, Beş Şiir, Dergah Yayınları, 1992, Sayfa: 212 - 213.
(2) Hakimiyet-i Milliye gazetesi, 5 Kasım 1929.
(3) F. R. Atay, Çankaya, Bateş Yayını, 1980, Sayfa: 425.

sarsıntı

neriman calap

– Kaybolmuşsa büyük caddelerde adımlar
unutulur küçük sokak adları –

Özgür bir etkileşim yaşamın karmaşası
dal uçları çocuk aklımı çelen
devindikçe sular hep yukarı
ummadık rastlaşmalar / beklenmeyen sarsıntı
yerli yerinde oysa uzaklıklar
ne çok gün / ne çok anı yitirdiğimiz
akasya çiçeği seyre durur günleri
günler ki bulut koşması / ezgisi yağmurun.
– Sen bilgesel bir tutumla kesip sevgi damarlarını
yaşamın / filozofça yitiren ve kabullenen
ve hep soru işaretisin tümcelerin sonunda –
Ninni söyler annem onlarca yıl öteden
kaçıncı kez uyanırım şaşarak
kaçıncı aldanışı düşlerin ve inancın
o / bekleyen / durur mevsimlere inat
yitirdiğim yerde kıyısında izleğin
kapılarını kapamış yüreğim çoktan
konumu belirsiz / olasız bir metinde
yazısız sözcüklerle anlatılır suskunluk.

kor tanesi

Zeynep Uzunbay

kurumamış mürekkep, taze kağıt kokusu
yerlerdesin, güzelsin
şimdi tam böylesin işte
çarçur edilen bir düş
küller altında kor tanesi

ne akanyıldız götürdü seni ona ne demirkazık
kendiliğinden çıkıp kesti yolunu
çekip gitti çökerterek
bir de mor düşürdü göğün alnına
hem uzak hem içinde gördün artık
uzandı öpüşmenin kıyısına, çırılçıplak
yandığın günlerin derin çizgisi

– beyaz sözlere saralım
törensiz gömelim
çıkalım duldamızdan
bu bir yenilgi

gül ve giz

– O çocuk ülkesi –

Onat Kutlar'a

Gazanfer Eryüksel

devinimsiz bir objedir kaktüs
üşengeç, dingin, kıpır kıpır
salınan deniz parçalanmış
aynadaki nü'dür. şahdamarın
kessen, damla kan akmaz.
gurbeti örtüşen su titreşir
gıybet ve ilenç zamanıdır.
göçen şeylerin ümitsiz
letafeti, cinnet / korku
düşüdür o karabasan
uyanacağımız
zarafet mülküdür
yurdumuz olan cennet
o çocuk ülkesi

günaydın bakır

● **İsmet Zeki Eyuboğlu**

Çok iş var bizim **Maçkalılar**'da; türküden kemençeye, horondan bıçak oyununa, yorgancıdan kalaycıya, kaşıkçıdan bakırcıya değin uzun bir yoldur gider. Bilmem nedendir, hep dağ köylerinde, dar geçim çevrelerinde doğar, gelişir türlü beceriler; halk denen, yoğunluğu kesinlikle bilinmeyen, yaratı güç odağında görülür bu başarı. Yoksulun gücü, ellerinin işleyişinde aransa gerek. Büyük başarılı kişiler içinde, varlıklı, mutlu azınlık yörelerinden yetişen azdır, parmakla sayılabilir üstelik. Burada, başarı, beceri odaklarını gündeme getirmek değil düşündüğüm. Güzel bir çalışma var önümde. Biri **Gündağ Kayaoğlu**, öteki **Oktay Belli** adında iki sevdiğim gönüldeşin, **"Anadolu'da Türk Bakırcılık Sanatının Gelişimi, 1994"** adını taşıyan ürünü. Ara başlığı da **"Bakır Yatakları, Üretimi ve Atölyeleri"** bağlamında.

Derin bir ilgiyle okuduğum, incelediğim bu çalışma, daha söze başlarken söyleyeyim ki, benzeri ülkemizde pek görülmeyen bir içeriktedir. Yapıtın, eksik sayılması gerekirse, biricik yanı, bu güzelim beceriyi başlangıçtan buyana sürdürmemesi. Ancak, şunu da düşünmek gerekir ki, böyle bir çalışma, elimizdeki yapıtın en az beş katını kapsar. Şimdi, burada, bu çalışmanın ilkçağa varan derinliği üzerinde durmanın anlamı yok. Yapıt, **Anadolu**'nun **Türk** egemenliğindeki dönemini vurguluyor; aydınlatıcı bir açıklamadan, tarihçeden sonra insanın yüreğini oynatan örnekler veriyor. Bu örneklere bakınca, **Anadolu** insanının becerisini, düşünsel evrenini elinin emeğiyle bakıra yansıtırken,ne denli derinleştiğini seziyoruz. Bu insanlar, İslam inançlarının yasakladığı "sûret / resim" sanatını çizgisel süslemelere dönüştürürken, en ince duygulu bir ozanın, ressamın, yontucunun yetkinlik aşamasına varmaktan geri kalmıyor. Onun elinde bakır işçiliği bakırı sözsüz - sessiz canlandırmak oluyor. Bu eski bakır işçilerinin, özellikle "döğme bakır" türünde sergiledikleri oyalara, süslemelere, örgelere bakılırsa büyük öğrenim kurumlarından yetiştikleri söylenemez, becerilerine okumuş çevrelerin insana üstten bakan bencilliği karışmamış, böylece de yozlaşmamış, yozlaştırmamış. Bakırcı, "döğme - kazıma" yöntemiyle, kendi içevrenini bakıra yansıtırken, hep doğaya bağlı kalıyor, seçtiği biçimsel örgeler doğadan alınmış: Yaşam ağacı, çiçek, yaprak, kimi yerde eski yazıyla türnceler, bakırcının adı, bakırın bulunduğu (kullanıldığı) kurumun adı. Bunlar pek önemli sayılmayabilir. Benim üzerinde durmak istediğim konu, bu bakırla ilgili çalışmalarda, bakırcının biçimsel çizime ağırlık vermesi, bakır üzerinde özgün bir sanat türünü geliştirmesidir.

Bu tür bolluğu, işlemelerde sergilenen beceri baş-

kalığı, bir de gösterilen ince - duyarlı özen. Besbellidir, bu beceri, bu özen gökten inmemiş, birdenbire ortaya çıkmamış; güçlü, sağlıklı, üretici bir geleneğe dayanmıştır. Bana kalırsa bu beceri Anadolu insanının özünden gelen bir yaratıcılık eyleminin ürünüdür. Bakır, genellikle, evlerde kullanılan "kap" kavramı altında toplanan araçların yapımında geçerlidir. Bu araçlar da yemek kaplarından, **Karadeniz** ağzıyla, "yal kazanı"na değin çok değişik işlerde kullanılır. Sözgelişi su içme kabı, güğüm, çaydanlık, tas, ibrik, sahan, tepsi, mangal, sini, leğen, tekne (süt teknesi), tartı aracı (terazi), ışıldak (fener), şamdan daha adını bilemediğim nesneler (semaveri unutmadım) dizilir ardarda. Bütün bu araç - gereç türlerinin birleştiği biricik odak "sanat" dediğimiz beceri alanıdır. **Anadolu** insanı, elini yüzünü yıkadığı sukabına bile sanatıyla ayrı bir özellik, kimlik kazandırmış; sözün kısası yaşamını sanatıyla bağlaşımlı kılmış, içtiği suyu, yediği ekmeği, yemeği, içkiyi sanatla süslenmiş bir araçla diriltmiş. Elinize su dökerken ibriğin, üzerindeki süslemelerle - işlemelerle size gülümsediğini seziyor, dahası çizimlerde görüyorsunuz.

Bu güzel çalışmanın, bize öğrettiği başka bir konu daha var, o da oldukça ilginç: **Anadolu**'da sanat ürünlerinin hepsi, belli yörelerin geleneksel inanç eğilimlerini, yaşam biçimlerini vurguluyor, biri ötekine, belli çizimler düzeninde, benzemiyor. Bu özellik, **Anadolu** uygarlığının başka ülke uygarlıklarında bulunmayan bir yanıdır. Bu çalışmayı ortaya koyan **Belli - Gündağ** gönüldeşler, seçtikleri örneklerle bu önemli özelliği, nesnel çizimlerle gözler önüne sermişler. Bakraç, sahan, sefertası, leğen, ibrik gibi kap kapsamındaki ürünler, yörelere göre apayrı özellikler taşıyor; kiminde çizgisel süsleme, kiminde resme kaçan bir işleme ilk bakışta göze çarpıyor. Bütün işlemelerde, ağırlık çizgisel örgelerde görülüyor, bu da birtakım inanç yasaklarının etkisi olsa gerek. Nedeni şu: Çizgi çok beceriklidir, kimi yasakları gizlemeyi bilir, başka türlü aşmayı becerir. Çizgi olmasa, sanatın gelişmesi de tartışma götürürdü.

Bakırcılık, **Anadolu** sanat tarihinin, kökeni çok eskilere varan, verimli bir bölümüdür; üstelik evin içinde, bütün insan yaşamıyla senli - benli olan bir beceri alanıdır. Bu yazıda, sözkonusu edilen yapıtta, üzerinde durulması gereken üç ayrı özellik saptadık. A- Bütün bakır kaplarda, yöresel sanat özellikleri gösteren, özgün çizimler vardır. Bu çizimler kabın kullanımına, biçimine göre değişmektedir. B- Yine bütün çizimler doğal varlıklara yöneliktir, seçilen örnekler belli belirli biçimleri (ağaç, ev bg.) yansıtmaktadır. C- Eğri çizgilerle sergilenen biçimlerde belirtimci (belli bir konuyu resme kayan görünümde sergileme) nitelik vardır. Bu özellikler yöreden yöreye değişiyor.

Bu çalışma, bana, doğup büyüdüğüm, ancak yeterince değerini yazın alanına yansıtamadığım, **Maçka**'da sürdürülen gelenekleri anımsattı. Benim gençliğimde, evlenen kimselere; özellikle kızlara, bakır kazan, güğüm, leğen (çamaşır leğeni) verilmesi şaşmaz, değişmez bir gelenekti. Bugün yaşasa, yüz on yaşında olması gereken anam, ablama, kızkardeşime, bir yeğenine, bir de ben doğmadan çok önce evlenen iki halama saydığım üç kabı vermişti. Dahası ben de evlenirken bu tür kapları vermişti, şimdi çoğunu saklıyorum, bunlardan en yenisi yüz yıllık (anama da, babama da babalarından, atalarından, ninelerinden kalmış).

Belli - Gündağ çalışmasında kazan ilginç. Biz, kazanın kutsal bir kap olduğunu, özellikle **Urartular**'da çok saygın bir yer tuttuğunu biliyoruz. **Grekler**'de, **Romalılar**'da, **Osmanlı** döneminde tüm tekkelerde, en önemlisi **Yeniçeriler**'de kazan kutsaldı, yanına saygıyla, sevgiyle yaklaşılırdı. **Bektaşiler**'de, **Mevleviler**'de kazan saygınlığı olan bir kaptır. İmdi, bu tür geleneklerin kaynağını araştırmak, bakırla ilgilerini bulmak geniş kapsamlı bir araştırmayı gerektirir. Neden bakır? Bu sorunun yanıtı değil, yanıtları vardır, hepsi bakırın bir "maden" olarak taşıdığı özelliğe bağlıdır; bu konu bizi aşar, susalım.

Belli - Gündağ canların, kitaba girecek örnekleri seçerken, kılı kırka yaran bir özenle davrandıkları sunulan belgelerden anlaşılıyor. Bir örnek, başka bir yöreden seçilene pek uymuyor, yöresel ayrılık ilk bakışta kendini gösteriyor. Sözgelişi bir **"Kayseri ibriği"** ile **"Çanakkale ibriği"** karşılaştırılınca iki uygarlık anlayışı özelliğini yansıtıyor; biçim, süsleme çizgileri, boyun, ağız konumu kendini açıklıyor. **Siirt - Mardin - Antep** gibi, birbirine komşu üç yörenin sanat anlayışı, yabancı bir uzman için, üç ayrı dünyayı anımsatır, bunların **Anadolu**'da ortaya konduğu (konunun uzmanı değilse) güç inanır. Üçünün de etkilenme kaynakları, çağlara göre, değişik olabilir. Ancak sürdürülen sanat geleneği özgünlüğünü koruyunca, komşu sanatından esinlenme tartışılır. **Erzurum - Erzincan - Elazığ - Malatya** çizgisi üzerinde yürüyünce yöresel sanat anlayışının çarpıcı çizgileri bütün keskinlikleriyle beliriyor. Bu yörelerde, sanat gelişimleri, başka bölgelerden etkilense bile (etki tartışma götürmez) kaynakların (etki kaynaklarının) başkalığını görmek için konunun uzmanı olmak gerekmez. Örnekler belirgin, çarpıcı özellikleri yorum istemez.

Belli - Gündağ ikilisinin bu çalışması, benim için yeni bir ilgi kaynağı oldu; **Anadolu**'da, ilkçağdan buyana süregelen inanç değişmelerinin ev araçlarına yansıyan içerikleri üzerinde duracağım. Neden, ilkçağın kutsal kabı, tapınak - sunak aracı, günümüzde yeme - içme kaplarına dönüştü? Bu dönüşmede sanat - inanç ikilisinin etkisi nedir? ●

— *trabzon devlet tiyatrosu'nda*

insanlığın bin yıllık trajedisi: taziye

● **Ahmet Özer**

Ankara'da olduğun bir gün, sevgili Remzi İnanç; "Elimde iki tiyatro bileti var; benim izleyebilme olanağım yok, gidebilirsen çok sevinirim, beğeneceğin bir oyun oynuyor, adı Taziye" demişti. Doğrusu izlemeyi çok istediğim bu oyuna, koşuşturma içinde olmam nedeniyle bilet alamamıştım. Bu nedenle sevinçle biletleri alıp, eşimle birlikte o gece AST'ın yolunu tutmuştuk. Sevgili şair Tahsin Saraç'la da son karşılaşmamız, bu oyunun gecesinde olmuştu. Uzun uzun söyleşme olanağı bulmuştuk... Değişik izlenimler, güzel anılar kaldı bende o geceden.

Taziye'yi izlediğim yıl yanılmıyorsam 1984'tü. Oyunun sahneye konulması, oyuncuların seçimi, sahnenin kullanımı, müzik, ışık... her şey yerli yerindeydi. İnsanlığın bin yıllık trajedisi, "aşk, ölüm ve güzellik" üçgeninde bir beyaz tüle yansıtılıyordu. Oyuncuların adları dilimizin özelliklerini taşısa da oyun sanki tarihin çok derinliklerinden ve bir düş perdesinden yansıyordu. Konusu nerde geçiyordu? Dünyanın neresindeydik? İnsanın yüreğinde taşınan duygunun temeli nereye dayanıyordu? İnsanlık kadar eski olan trajedi ne zaman, nerde, buzu köze dönüştürmüştü? Ölüm, sevda, güzellik çağlar boyu insanla beraber; nasıl gelişmiş, nasıl değimişti? Kimdi bu insanlar, yanımızda, yöremizde yaşamışlar mıydı? Yoksa bir düş aynası mıydı yüzümüze tutulan?

Tam on yıldır, bu düşler benimle birlikte gezindi. 1994 / 1995 sezonunda, Trabzon Devlet Tiyatrosu'nun repertuarında Taziye'nin olmasından sevinç duydum. Burda sahnelenen oyunların çoğuna gittiğim gibi kuşkusuz Taziye'yi de izleyecektim. Acaba kafamdaki düşler yıkılır mı diye de düşünmeden edemedim. Ardından buna pek olasılık veremedim: Oyun AST'ta olduğu gibi Trabzon Devlet Tiyatrosu'nda da yönetmen Nurhan Karadağ tarafından sahneye konuluyordu.

Trabzon Devlet Tiyatrosu'nda oynanan oyunu aynı beğeniyle izledim. Oyun, yönetmenin elinde daha bir olgunlaşmış, tipler daha bir esneklikle, duyarlık çemberinden geçirilmişti. Oyunun büyüsü inceden inceye, her oyuncunun sesine, sözüne, genel anlamda gözlerine sinivermişti. Oyun bir büyük ritmle, baştan sona bir salıncak gibi salınıyordu sahnede. Yazarının diliyle "Taziye'de; aşkın ölüme, ölümün güzelliğe, güzelliğin aşka ve aşkın yeniden ölüme dönüşmesi" oyuna geniş bir perspektifte büyüsel bir akış kazandırıyordu.

Taziye'nin kısaca konusundan söz etmek isterim: Bir büyük ağıttır insanlık tarihi. Bir ölünün başında yakılmış ağıdın yankısı, çağlar boyu bir kara şiir gibi akıp gelmiştir günümüze. Bir büyük tragedyadır sunulan. Bu tragedyanın ortasında ölen Bedirhan Ağa, suçlu görülüp yargılanan da karısıdır. Bedirhan'ın oğlu, töreler gereği annesini öldürecektir. Bu öldürme olayı, başa dönülerek yeni boyutlar kazanır. Bedirhan Ağa'nın yaşamına ışık tutulur. Bedirhan'ın babasını öldürenin kızı evlenmektedir. Bedirhan, tutar başkasına gidecek bu gelini kaçırır. Gerdek gecesi bir çatışma yaşanır; sevda ateşlenir, aşk fırtınaya dönüşür, düşmanlık sevgiye geçit verir, yürekler ısınır, duygular serpilir. Bedirhan Ağa, oğlu Heja'ya kendisinden sonra yapacağı ağalığın kurallarını öğretir. Heja, aşiretin yasalarının suçlu saydığı annesini öldürmeye hazırlanır. Tetiği çektiğinde "düşman kızı"nı sarmalayan örtünün altından Bedirhan Ağa doğar. Bir ölünün başında yakılan ağıt, zaman içinde Ağanın kendi yaşamını kendisinin anlatmasıyla yeni boyutlar kazanır. "Kan ve şiddet temalarının kullanıldığı, bir ölünün başında, bütün hayatının anlatıldığı oyun"da salt bir kan davası, ya da içten içe bir aşk öyküsü anlatılmıyor. Anlatılanlar arasında kuşkusuz insanın trajedisi, kıstırılmışlığı da var. Oyun insanlık tarihinden kesitler verirken, bir durakta kutsal kitaplara da ulaşıyor. İbrahim Peygamberin oğlu İsmail'i kurban etmek isteyişi de bir motif olarak oyuna nakışlanıyor bir yerinden...

Murathan Mungan'ın yazdığı oyunun yönetmenliğini Nurhan Karadağ yapıyor. Müzikler Gündüz Turan'la, Nurdan Turan'ın; dans düzeni Selçuk Güldere'nin, sahne Tasarımı Sertel Çetiner'in imzasını taşıyor. Funda Karasaç'ın giysi tasarımını, Şükrü Kırımoğlu'nun ışık tasarımını gerçekleştirdiği Taziye'de, her oyuncu mükemmel bir düzeyde aldığı görevi yerine getiriyor. Bedirhan Ağa'da Mesut Turan oyunculuk yeteneğinin doruğunda bir oyun çıkarıyor. "Fasla Kadın"da Hülya Kalebayır, seven insanın sıcaklığını, aşkın ve umarsızlığın boyutunu, bir güzel yansıtıyor. Heja'yı oynayan Olcay Kavuzlu ise, bütün oyunlarında olduğu gibi, bunda da oyunun gerilimini; sesiyle, bedeniyle, yüzüne giydirdiği renklerle bir güzel veriyor.

Bin yıllık insanlık tarihini bir 'an' içinde eriten Taziye'yi repertuarına alan Trabzon Devlet Tiyatrosu repertuar kurulunu kutluyorum. Yönetmeninden ışıkçısına değin tüm teknik elemanlara, bize böylesine güzel bir sahne yorumu sundukları için de teşekkür ediyorum. ●

bilmece

● Nazif Evren

"Halledemediler bu lügaz'ın sırrını kimse
Bin kafile geçti ulemadan fuzela'dan"
Ziya Paşa

Anlamı: "Aydın ve erdemli kişilerden bin kafile geçtiği halde (yani bu kişilerin yaşamları süresince dahi) bu bilmecenin içeriğini kimse çözemedi".

Başlıktaki bilmece sözlüğünden önce açıklamaya çalıştığım dizeleri Türkçeleştirirken, bu dönemin bazı yazar ve konuşmacıları tarafından bol bol kullanılan (sürü) sözcüğünü kullanmamaya özen gösterdim. Bugünün geleneğine uymuş olsaydım (bir sürü aydın ve bilge kişi) geçti demekliğim gerekirdi. Ama ben 'sürü' sözcüğünün türnce içindeki gerçek yerini saptamak istedim. Bu sözcüğün Osmanlıca olduğunu sanmıyorum. Çünkü köyde ve kentte konuşma dilinde yerinde kullanılır ve anlaşılır.

"Çoban sürünün başında değilmiş", "İneği, davarı sürüye saldın mı?", "Sığırtmaç sürünün başını köye yöneltti"... gibi tümcelerde 'sürü' sözcüğü yerinde ve anlamlı olarak kullanılmaktadır. Atasözlerinde de 'sürü' yerinde kullanılır. "Sürüden ayrılanı kurt kapar", "İnsan göre göre, hayvan süre süre öğrenir" deriz.

Ama gelin görün ki, pek çok konuşmacılarımız, yazarlarımız 'sürü" sözcüğünü yerinde kullanmaz ya da kullanmak istemez. Bu yanlışlıklar üniversiteye kadar yükselmiştir.

'Sürü' sözcüğü bir çoğul adıdır. Yani ek almadan sözcüğün bünyesinde varolan bir çokluk ifadesidir. Osmanlıca dilbilgisinde adı "ismi cemi" yani "çoğul adı"dır. Hayvanlar için kullanılır. Hayvan çoğulluğunu simgeleyen bir sözcüktür. "Koyun, keçi, inek, at, ... sürüsü" gibi. Bu sözcük insan için kullanılmaz. Kullanıldığı takdirde yöneltilen kişi için kötüleme, hakaret anlamı taşır. Ancak bir kastı mahsusla yani o kişiyi ya da toplumu küçümsemek isterseniz 'sürü' sözcüğüne başvurabilirsiniz. Toplum insan varlığının, 'sürü' hayvan çokluğunun simgesidir. Birincisinde bilinç, ikincisinde yönseme egemendir.

Bir süre önce KIYI'da yayımlanan yazımda "Osmanlıca" sözcük kullanma hevesini konu etmiştim. Osmanlıcadaki yanlışlık sözlüklerin kökünü, ekini, tam anlamını bilmemekten gelişigüzel bir heves eseri kullanılmaktan ileri geliyordu. 'Sürü' sözcüğünde ise bir umursamalık, sözün kavram ve kapsamını, etkilerini düşünmeden kullanma savrukluğu egemendir. Osmanlıcada bu çeşit yanlışlıklara ait atasözü gibi deyimler de yer almıştır. Örneğin: "Gözü kör olsun, ol katip-i bettahririn / Bir nokta sükutu ile gözü kör eyler" gibi. "O kötü yazılı, yani doğru yazı yazamayan kişinin yani katibin gözü kör olsun, çünkü yazıda bir noktayı koymayı unutursa gözü kör eyler, yani göz sözcüğü kör olarak okunur.

Gene Osmanlıcada: "Faktelo - fakbelo" sözcüklerinin yanlış yazılması yüzünden kişilerin katledildiği öykünülür durur. "Yani 'fakbelo' kabul ediniz, bizce makbul kişidir, 'faktelo' katlediniz anlamına gelir."

Ziya Gökalp: "Altın Destan" adlı şiirinin dört dizesinde, sürü sözcüğünü şöyle kullanmaktadır.

"Sürüde koyunlar hep takım takım,
Ayrılmış sürüde kalmamış bakım,
Asmanın üzümü dağılmış salkım olmak ister,
Fakat bağban nerede?
Gideyim arayım çoban nerede?"

Bağban dar anlamda bağın bekçisi anlamına gelirse de burada geniş anlamda harabolan ülkenin hükümdarını anlatmaktadır.

Başlıktaki bilmeceye gelince:

Köyümüzde, kentimizde; çocuklarımızın, yerine göre yaşlılarımızın toplantılarında birbirine sordukları bilmeceler vardır. Bunların yazımı kimin tarafından söylendiği, belli değildir. Kulaktan kulağa işitilip bellenir. Daha çok karşılıklı gruplar halinde söyleşilen bilmecelerdir. Bir grup sorar öteki anlamının ne olduğunu çıkarıp yanıtlaması gerekir. Örneğin; "Ben giderim o da gider; arkamdan tin tin eder". Bilin bakalım bu nedir? Bilinmediği takdirde soranlara bir ödül verilmesi gerekir. Bilemeyenler soranlara ne istediğini sorarlar. Soranlar da genellikle bir kent adı söylerler. Örneğin; "Biz bu bilmeceğiin yanıtını veririz, ama bize İzmir şehrini verirseniz söyleriz" derler. İzmir şehri verildiği takdirde gene soranlar, "İzmir şehri berigel berigel, yağı ile balı ile benim ol. Kötülükleri ile onların ol" diyerek bilmecenin anlamını söylerler. O bilmece gölgemdi.

Şimdi şu da benim bilmecem, bakalım bilebilecek misiniz?

Bir kişi ya da bir grup varmış. Osmanlı döneminde Türkiye'de yaşarımş. Çok iyi mekânları varmış. Kurtuluş savaşından sonra yurdu pirelenmiş, Türkiye'den uzak durmuş. 1950 yılından sonra tekrar Türkiye'ye uğramış ve yerleşme olanağı bulmuş, kurumlar geliştirmiş. Bu kurumların çeşitli kademelerinde 476175 mürit peydahlamış. Televizyon ekranlarına çıkmak fırsatını yakalamış. Bazı partilerin izlencelerinde yer almış, İstanbul surlarını yıkacak kadar güçlenmiş. Kızılay ve Taksim meydanlarına cami yaptıracak kadar anlamlaşmış. Tek korktuğu varmış, o da laiklik ve müsbet bilim imiş.

Bilin bakalım bu kimdir?

Bilemediniz: Ben kent istemem, bir eğitim kurumu verin yeter. "Köy Enstitüsü Olursa Tercihimdir". ●

öldürülmesinin 15. yılında

ümit kaftancıoğlu'nun ardından

● **Mehmet Güler**

"Zaman" denilen o görünmez makine, yine o görünmez dişlileriyle kendi kendini öğütüp duruyor...

Kaftancıoğlu'nun öldürülmesinin ardından tam on beş yıl geçmiş. Bu süre içinde kaç yazarı, sanatçıyı katlettik, yaktık? Bunun çetelesi tutuldu mu? Tutulduysa kaç kişi oldu? Daha kaç kişi olacak?

Uğur Mumcu öldürüldüğü zaman, "Katillerini bulacağız, bu bir namus borcudur..." diyen yetkililer, kulaklarının üstüne yattılar. Şimdi o söze sahip çıkan yok.

Ümit Kaftancıoğlu'nun ardından da aynı sözü vermişler miydi dersiniz? Belleği zayıf bir toplumuz. Çok da sabırlıyız. Böyle bir söz verdilerse bir on beş yıl daha bekleriz, ne önemi var.

"Bir garip öldü diyenler / üç günden sonra duyarlar..." diye başlayan Yunus'un şiirini hepimiz biliriz. Ümit Kaftancıoğlu'nun asıl adı da Garip'ti. O, vurularak öldürüldüğünde üç gün sonra duyulmadı. Çağımız artık iletişim çağıydı çünkü. Yunus döneminden bu yana önemli değişiklikler olmuştu; radyo, televizyon her eve girmişti.

Ümit Kaftancıoğlu
Kars / Hanak 1934,
İstanbul 11 Nisan 1980

Kaftancıoğlu'nun öldürülüşü üç gün sonra duyulmadı ama, iyi anımsıyorum; garip bir sessizlik, tepkisizlik yaşandı toplumda. Kısa sürede her şey küllenip unutuldu.

O yıllarda anarşi bu günkünden daha yoğundu. Sürekli tırmanış gösteriyordu. Ölümleri, öldürmeleri toplum olarak kanıksamış mıydık? Korkunç bir yılgı mı vardı üstümüzde?.. Kaftancıoğlu'na yeteri kadar sahip çıkılmamamızda belki bunların da payı vardı. Ama bunların ötesinde bir gerçek daha vardı; Ümit Kaftancıoğlu bir öğretmendi. Arkasız, sade bir yazardı. Hepsinden de öte, Yunus'un yedi yüz yıl önce söylediği, ölümü üç gün sonra duyulan, soğuk suyla yuyulan o gariplerdendi, daha doğrusu o Garip'in kendisiydi. Ölüsüne sahip çıkılmamasının, hemen de unutuluvermesinin asıl nedeni de buydu.

Kaftancıoğlu öldürüldüğü zaman öyleydi de bugün farklı mı? Değil. Dikkat edin, öldürülenlerin adları ta baştan beri sayılırken Tütengil'den, Üçok'tan, Aksoy'dan, Mumcu'dan, Kutlar'dan... geçilerek gelinir, ama nedense Kaftancıoğlu bir türlü anımsanmaz. Kaftancıoğlu adına ödül konmaz. Anma günleri düzenlenmez. Adı bir parka, sokağa verilmez. En önemlisi de hiçbir yayınevi onun kitaplarını basma, genç kuşaklara tanıtma gereği duymaz. Tüm bunların Kaftancıoğlu'nun öbürlerinden daha kötü yazar olduğundan kaynaklandığını sanmıyorum. Burada yapay bir ayrımcılığa düşmek istemem. Ama gerçekler bu. Elbette ki Mumcular, Onatlar canımızdır bizim, bilincimizdir. Düşüncelerimizdeki namusumuzdur, özgürlüğümüzdür. Tümü aydınlanmacı hareketimizin bir parçası, vazgeçilmez halkasıdır. Ama bir Ümit Kaftancıoğlu da öyledir. Bedrettin Cömert de. Dikkatli bir gözlem yaptığınızda bu listeyi daha da çoğaltabilirsiniz. Sonra da ölümün bile insanları eşitleyemediğini düşünür, üzülürsünüz. Dikkat edin, Kaftancıoğlu'nun bu anlamda hakkı çok yenmiştir. Abdi İpekçi'ye gösterilen ilginin onda biri Ümit Kaftancıoğlu'na gösterilse, sanatı, düşünceleri canlı tutulsa, genç kuşaklar Ümit Kaftancıoğlu diye bir yazar tanısa hiç de fena olmazdı herhalde? Görülen odur ki, halkın içinden geçip gelen, kendini bir halk gibi var eden bu insanlara sıra geldi mi toplumsal bilincimiz, refleksimiz zayıflıyor. Daha doğrusu birtakım seçkinci çevrelerce fazla önemsenmeyerek unutuluyor, unutturuluyor. Medya-nın duygu sömürüsüne, tiraj artırıcı çalışmalarına malzeme olmayınca, küllenip örtülüyor üstleri. Biz diyoruz ki, Abdi İpekçi de, Uğur Mumcu da, Onat Kutlar da, Ümit Kaftancıoğlu da, Bedrettin Cömert de kırmızı birer güldür yakamızda. Yanık bir türkü gibi hep ses verecekler içimizde. Bunları birbirlerinden ayırmak, bir kesimine karış vefasızlık etmek düşün sanat dünyamıza yarar getirmeyeceği gibi, yüreklerde gizli bir isyanı, kini de besleyecektir.

Ahmet Özer, benden Kaftancıoğlu'yla ilgili bir yazı istediğinde, şair, dikkatli bir araştırmacı titizliğiyle onun doğum ve ölüm tarihlerine dikkat çekiyordu: Necatigil sözlüğü bu tarihleri 1935 - 11 Nisan 1980 olarak gösterirken, Kurdakul sözlüğünde 1934 - 1 Nisan 1980 der. Eh, bu kadar olur sevgili Özer, Necatigil'le Kurdakul annesi babası değiller ki o Karslı Garip'in, nereden bilsinler doğum ve ölüm tarihlerini?

Bu gün görülen şu ki, Kaftancıoğlu'nu yeni kuşaklar tanımıyor. Onu anlamak, anlatmak için dönüp yapıtlarına bakmak gerek. inanıyorum ki bu durum her yazar için geçerli, ama en çok da Kaftancıoğlu için geçerli. Çünkü o, yazdıklarını yaşamından damıtan bir yazardı, sanatçıydı. Ona bire bir bağlanmasa da, hep doğduğu yöreden ses, renk getirmişti bizlere. Bugün o yöre yoğun acılardan geçiyor. Kaftancıoğlu'nun kitapları belki de en çok bu dönemlerde okunmaya gereksinim duyuluyordur. Çünkü bu insanların sorunlarıyla ilgilidir o kitaplar. İçlerinde insani iletiler, bu iletilere bağlı birlikte yaşama, birbirimizi anlama, sevme duyguları, çözüm yolları vardır. Sanatın yol göstericiliği, birleştiriciliği, bütünleştiriciliği bulunmaktadır. Bu kitapları gün ışığına çıkarmamak, bir bakıma Ümit Kaftancıoğlu'nu öldürerek susturanlarla aynı yerde buluşmak demektir.

Kaftancıoğlu, denilebilir ki, köy odalarında, halk evlerindeki anlatı geleneğimizin çağdaş bir yorumcusuydu. Biraz yereldi belki, biraz folklordu; ama her şeyden önce yazdıkları çağdaş bir destandı, öyküydü, masaldı. Kendisi ise destan çağının yarı büyücüsü gibi bir anlatıcıydı; Dede Korkut'tu, Deli Dumrul'du, adı bilinmedik saz şairiydi, halk hikâyelerini yorumlayandı. Zaman zaman Manas'tı, Köroğlu'ydu, sazını bir silah gibi kullanan Dadaloğlu'ydu. Sözle dövüşürdü, sözle vuruşurdu, sözle sevişirdi. Coşku, umut, sevgi, değişim, dönüşüm yankılanırdı özlem kokan, sevda kokan sesinde. Bunlar akan su kadar berrak, Kars dağlarında yankılanan sesler kadar gürdü. Şimdi kimse Ümit Kaftancıoğlu gibi yazmıyor artık. Onun içindir ki bu yapıtlar daha bir özgündür, farklıdır. Her zamankinden daha çok okunmaya, tanınmaya gereksinimi vardır.

Ümit Kaftancıoğlu'nun yaşam öyküsünden öğrendiğimize

göre, daha ilkokula gitmeden okumaya, yazmaya başlar. Köy odalarında çeşitli cenkleri, âşık kitaplarını okur. Bunların başlıcaları şunlardır: Kerem İle Aslı, Âşık Garip, Ferhat İle Şirin, Leyla İle Mecnun, Kerbela Vak'ası, Kerbela'nın Öcü, Emeviler, İmdat Ya Ali, Hayber Kelesi Cengi... Dilini bu kitapların diliyle yıkar, arıtır. Efsane anlatmayı, şiirselliği, halk motiflerini kullanmayı, bu kitapları halk öykülerinin, destanlarının, anlatı geleneğinin çağdaş bir süreği de sayılabilir.

Kaftancıoğlu, köy odalarından, halk kitaplarından aldığı bu geleneksel eğitimi Cılavuz Köy Enstitüsü'nden aldığı çağdaş kültürle donatır. Bu okullardaki klasikleri yutarcasına okur. Ayaklan kendi toprağına bağlı, ama yönü Batı'ya dönüktür artık. Halk kültüründen beslenmiş, onun anlatım olanaklarından yararlanılmış çağdaş bir öykücü - masalcı olarak karşımıza çıkar. Bakışı sınıfsaldır, toplumcu gerçekçidir. Bu yüzden yazdığı öyküleri, romanları, röportajları, söyleşileri, masalları, romanları yerelden ulusala, evrensele doğru açılımlar gösterir. 1970'de TRT Büyük Ödülü'nü Dönemeç adlı öykü kitabıyla kazanır. Adını daha çok duyurur. Dönemeç, yayımlandığı yıllarda çok büyük ilgi görür. Rauf Mutluay, "Dönemeç, bir köy çocuğu Garip'in direnişinin ve umutlarının yolunda, özlemle yürüyüşünü tatlı bir dille anlatıyor..." diye selamlar. Halk kültürünün ustası Tahir Alangu ise şunları yazar: "Yazar, temasına ve kişilerin yaşam şartlarına uygun düşen sert ve sağlam bir dil ile anlatımını geliştirmiş... Son yıllarda iyice tıkanıp daralan gerçekçi hikâye anlatımına yeni bir ufuk açıyor... Çoktan deneme aşamasını geçmiş, güçlü bir hikâyeci ile karşı karşıyayız..." diyerek onun başarısı önünde şapka çıkartır.

Dönemeç'te birbirinden çarpıcı, şiirsel bir dille yazılmış öyküler vardır. "Dönemeç" adlı öyküde yazarın kendisini buluruz. Garip'in en büyük düşü Cilavuz Köy Enstitüsü'nde okuyarak öğretmen olmaktır. Oranın sınavına girmiştir. Bu okulu kazandığına dair pusulayı günlerce bekler. Yaz bitmiş, kışa dönmüştür. Okuldan olumlu, ya da olumsuz bir haber gelmeyince, kendisi gibi sınava giren arkadaşlarıyla birlikte Cilavuz Köy Enstitüsü'nün yollarına düşerler. Dağlardan aşarlar, ırmakları geçerler. Günlerce yol yürürler. Ayaklarındaki çarıklar, üstlerindeki giysiler parçalanır. En sonunda Cilavuz Köy Enstitüsü'ne ulaşırlar. Orası sıcak, ışıklı bir yerdir. Tam düşündeki ülkedir. Müdüre çıkarlar. Müdür fazla yüz vermez. Israr ederler. Sınava giren, kazanan öğrenci listelerinde hepsinin de adı vardır. Kuş uçmaz, kervan geçmez köylerine postacı uğramadığı için kazandıklarına dair haberi alamamışlar, okula zamanında gelip ikinci sınava girememişlerdir. Okullar da açılalı epeyce olduğu için müdür kuşkuya düşer. En sonunda bunları ikinci bir sınava aldırır. İçlerinde sadece Garip kazanır. Diğerleri üzgün ve kırgın köylerine dönerler... Sınavı kazandığı o gün Garip'in yaşamındaki yeni bir dönemeçtir...

Yeniden "Dönemeç" adlı öyküye dönmek istiyorum: Bu dört çocuk Cilavuz yollarına düşüp giderlerken başlarından türlü serüvenler geçer... Yolculukları sürerken uzaktan atlı insanları görürler. Onlar yanlarına geldiklerinde bakarlar ki hepsinin atları birbirinden güzel. Adamlarsa kanlı canlı, elleri kamçılı. Bunların Ur beylerinden, ağalarından olduğunu anlarlar. Bu adamlardan birisi Garip'in adıyla dalga geçer. "Sen bu adla muallim olacaksın, Cilavuz'u alacaksın öyle mi?" der. Eskiler içindeki bir damlacık Garip şöyle yanıt verir: "Biz doğduk bittik, siz Ur beyisiniz. Biz de Cilavuz'u alalım, biz de bey olalım... ayıp mı, yakışmaz mı?". Bu yanıta çok öfkelenir beylerden birisi; "Yılanı ezeceksin şimdiden. Küçükten..." diyerek atını Garip'in üstüne sürer, kamçısıyla döve döve her yanını yara eder.

Öyküdeki bu gerçeklik, inanıyorum ki Garip'in (Ümit Kaftancıoğlu'nun) kendi gerçekliğidir. Bir anlamda da Köy Enstitüleri'nin gerçekliğidir. Yani bu okulların açılış ve kapanışında yatan felsefedir... Kaftancıoğlu gerek Dönemeç'te, gerekse diğer kitaplarında hep bu odaktan yola çıkmıştır. Onun ürünlerinde kırsal kesimin çelişkilerle dolu yaşamı vardır. Köy Enstitüleri'nin hedeflediği düşler vardır. Bu yaşam kaba bir gerçeklik, nesnellik değildir. Zaman zaman popülizme, yerel söyleyişin aşırılıklarına, folklorik malzemenin gereğinden çok kullanılmaktan kaçılmış olsa da, sanatı sanat yapan temel değerler hep ayaktadır. Kaftancıoğlu, nesnel gerçekliği sanatsal gerçekliğe dönüştürürken, renkli, canlı bir prizma tutar ona. Fazlalıklardan arıtılmış bir dil, tatsız tuzsuz söyleyişlerden kurtulmuş dil lezzeti, coşkularla donatılmış şiirsellik, masalsı öğeler onun ürünlerinin karekteristik özellikleridir. Bu özellikler Doğu'nun renkli, düşsel, gizemli dünyası değil midir aynı zamanda?

Bu yazıyı hazırlarken, Kaftancıoğlu'nun başta Dönemeç olmak üzere birçok kitabını yeniden buldum. Öldürülüşünün tarihini Dönemeç'in kapağına yazmışım. Bu tarih 11 Nisan 1980. Kaftancıoğlu o zaman 45 yaşındaymış. Bir sanatçı için en verimli yaştır bu. Geriye dönüp baktığımızda görüyoruz ki, bu kısa yaşama çok şey sığdırmıştır o. Genç iken ölenlere, öldürülenlere yalnız Yunus'un içi göynüyüp yanmaz elbette. Bizim de içimiz bir kez daha göynüyüp yandı. Bu değerli yazarımızın öldürülme haberini televizyonun verişi gözümün önünde bir kez daha canlandı. Aynı daktiloyu renkli Optima marka daktilosunu (o zaman aynı daktiloyu ben de kullanıyordum) göstermişti. Ağzına takılmış, yarısı yazılmış bir kâğıt vardı. Kimbilir ne yazıyordu o gün? Daha neler yazacaktı?.. Kaftancıoğlu, tıpkı o kâğıt gibi yarım bırakıp gitmişti yaşamı. Hem de en verimli çağında, ucuzca...

"Her ölüm erken ölümdür" diyen, sonra da "üstü kalsın" diyerek kalan yaşamını Tanrı'ya cömertçe sunan Cemal Süreya'yı düşünüyorum. Her doğal ölümü erken bulan şair inceliğinden soruna baktığımızda, kırk beş yaşında katledilen bir yazara, sanatçıya neler denmez ki? Bencilliğimizin, korkaklığımızın, aymazlığımızın sonucunda Tanrı'ya değil, eli kanlı katillere hep "üstü kalsın" demedik mi bu güne dek? Daha ne kadar diyeceğiz bunu,bilemem.

On beş yıl sonra sevgili Ümit Kaftancıoğlu'nu unutmayan Kıyı dergisine teşekkürlerimi sunarken, küçük bir anımla yazımı bağlamak istiyorum: Yıl 1980. Ankara Belediyesi "Başkent Ödülleri" diye bir yarışma düzenlemiş. Sanatın hemen her dalında ödül veriliyor. O zamanlar belediye başkanı Ali Dinçer. Bu yarışmalara ben öykü dalında katılmıştım. Sonuçlar açıklandı. Birinci Ruşen Hakkı, ikinci Mehmet Güler, üçüncü Ümit Kaftancıoğlu'ydu. Kaftancıoğlu gibi seçkin bir yazarla aynı ödülde buluşmak benim için onurdu. Bu değerli yazarımızı daha önceleri görmüş, ama doğru dürüst konuşup yakınlık kuramamıştım. Ödül töreninde buluşup dost olacağımı umut ediyor, seviniyordum. Tören için Ankara'ya çağrıldığımız günlerdeydi ki, Ümit Kaftancıoğlu'nun kör bir kurşuna hedef olduğunu televizyonlardan öğrendik...

Törenlerde Kaftancıoğlu'nun adı okundu. Ödülü ortalarda kaldı. Yeni bir gariplik, sahipsizlik daha yaşanıyordu adına. Hepimiz üzüldük. Anarşi lanetlendi, "Kanı yerde kalmayacak!.." gibi sivri laflar edildi. Ama ne yazar. Her zamanki gibi kof sözlerdi bunlar. Tören buruk geçti. Onun yeri boş kaldı. Anımsadığım kadarıyla ödülünü gelip alan da olmadı. Doldurulamaz bir boşluktu bu. Kaftancıoğlu'nu andığım zaman aklıma hemen bu sahne gelir, burnumun direği sızlar. Törendeki o boşluğu duyarım. Kütüphaneden çekilip alınan sonra da yerine konmayan kitapların bıraktığı boşluk gibi birşeydir, o günkü boşluk. Bunu herkes göremez, görse de kolay kolay anlayamaz. Okuma, yazma özürlüsü olan bu toplum Ümit Kaftancıoğlu'nun Optima marka daktilosundaki yarım kalan kâğıdın anlamını da kolay kolay kavrayacağını sanmıyorum. Kimbilir, toplum olarak başat sorunumuz enflasyon, ekonomi, ithalat, ihracat gibi şeyler değil belki de. Belki de en büyük sorunumuz kendi ellerimizle öldürdüğümüz bir yazarın kütüphaneden çekilen bir kitap gibi bıraktığı boşluğu görememekte. Başat sorunumuz yarı yazılı bir kâğıdı bırakıp gitmekteki o ince trajediyi anlayamamamakta. O utanılası aymazlığımızın içinde gizli her şey. Ne dersiniz? ●

bir şiir emekçisiydi ibrahim yıldız (1928 - 1994)

● Mehmet Aydın

13 Şubat 1994'te yitirdiğimiz İbrahim Yıldız, ilk şiir kitabını 62 yaşında yayımlamıştı. Daha önceleri sesini, "Durum, Yelken, Yeditepe, Ekin, Varlık, Gösteri Sanat, Kıyı, Oluşum, Türkiye Yazıları, Sesimiz, Broy, Milliyet Sanat, Devrek Postası, Karabük Postası" gibi dergi ve gazetelerde duyurmuştu. Sonunda, "Kıyıda Bir İbrahim, Doruktaki Koltuk Boş, Işığın Kanı, Toplumun Teni ve Bir İbrahim" adlı kitaplarını üç yıl içinde arkası arkasına çıkardı.

Şairin her şiiri, hikmetli sözlerle yüklüdür. Aykırılığı, en önemli özelliğidir. Genellikle söylemleri, ikili anlamlara yol açar niteliktedir. **Kıyıda Bir İbrahim**'de; şiirin henüz kıyısında bulunduğunu ya da kenarlarda kalmış alçakgönüllü bir insan olduğunu vurgular. **Doruktaki Koltuk Boş**'ta; Nâzım'ın yerinin daha doldurulamadığını, öte yanda kendisinin bir türlü istediği düzeye çıkamadığını belirtir. **Işığın Kanı**'nda; yaratmanın diriliğine, başka bir bakışla ışık ve aydınlığa, ancak kan ve terle ulaşılacağını anlatır. **Bir İbrahim**'de; rasgele şairin biri sayıldığına ya da kişiliğine tam olarak ulaşmış tek İbrahim olduğuna değinir. **Toplumun Teni**'nde; toplumun temel yapısı ile duyarlı yanlarını ele alır.

Yıldız; şiirlerinde insan sevgisi, paylaşma, dostluk, özgürlük, barış, emek gibi konu ve izlekleri işlemiştir. İnsanların yüreklerini ısıtmak ve dünyanın yaralarını sarmak uğruna ellerini bile alazlı ateşte yakmayı tasarlar: "İçimdeki insan bitmedi hiç / her gün yeniden başladım birine / ... ellerimizi çatsak odun yerine / sarsak yarasını dünyamızın / ısınsa yüreği insanlarla birlikte (DKB - s. 28 - 70)". Varlıkları hep, düşüncesini uyanık tutarak görür. Bol bol şaşırtı öğesini kullanır.Paylaşmada toplumsal adaleti öngörür. Yalnızca nimetleri değil, sevgide de paylaşmayı yeğler. İnsanların aktarmacılıktan kurtulup özünü yüceltmesi gereğine inanır. Emekçilerin haklarını aramaları için uyanmalarını ister. Kimi zaman babaocağı ve onun yaşantısını anımsar. Emeğin niteliklerini anlatır. Her alanda birincil ellerin, öne çıkarılmasına çalışır. Özgürlükleri ellerinden alınmış tutukluların duygularını paylaşır. Elleriyle ürettiği kömürü yakarken, Nâzım'ı düşünür: "taşı yakarken düşündüm Nâzım'ı / bir insanlara bir duvarlara baktım / biraz daha kömür attım içime / biraz daha yandım (KBİ - s. 51)".

Pir Sultan, Âşık Veysel, Nâzım, Ahmed Arif, F. H. Dağlarca gibi şairler, ibrahim Yıldız'ın iç dünyasına sevginin resmini çizmişlerdir. O, düşünceleri sarsmak için aykırılıklara yer verir. Hemen üç dizede kendi portresini çizer: "Yaşama sevinci içimdeki / sevgi ekmeği / acılar gülüyor birlikte onlarla (DKB - s. 41)". Öteki dünya inancının bir avuntu olduğunu belirtir. Doğa yasalarının asla eskitilemeyeceğinden söz eder. Sorumluluktan kaçanlara acımasız ve kötü gözle bakar. Yaşamı sorgularken zaman zaman çevreciliğe ve ölüm kavramına değinir. Sevgiye, sanata ve şiire yanlış bakılmasından yakınır. Kıbrıs'taki Barış Hareketi'nin coşkusunu yaşar. Kömür ocaklarındaki göçüklerin arkada bıraktığı onulmaz yaraları yansıtır. Taşra şairlerine burun kıvıran Cağaloğlu Yokuşu'ndaki kendinibilmez kof ve kasalaklarla (şişingenlerle), inceden inceye alay eder. Köylülerimize el emekleri yanında, bilgi güçlerini de geliştirmelerini önerir.

İbrahim Yıldız "toplumun Teni" adlı kitabında, gereği gibi yaşayamadan yok olup giden insanların acılarını çeker. Her alanda üretime büyük ağırlık tanır. Bilisizliğin karanlığını, gecenin zifir karanlığından da yoğun görür. Karadeniz doğasının insanı büyüleyen güzelliklerini anlatır. Bilme ve öğrenme tutkusunu hep öne çıkarır. Birtakım tersinlemeli sorularla bilinmeyeni ve öteleri zorlar. İnsan usunun enginliğine inanır. insanın içindeki özü, bütün boyutlarıyla yakalamak ister. Üretimden ve emek birlikteliğinden sınırsız bir mutluluk duyar. Boşanmış karı , kocaların terkettikleri çocuklarının acılarına ortak olur. Emekçinin kendi emeğine sahip çıkmasını ister; "ye böreğini hasan / kara kuşlar çullanırsa üstüne / 'yok' kalır kocaman (TT - s. 41)".

Sanatçıya göre, insan kokusu olmayan hiçbir şey güzel değildir. Millî gelirden emekçilere çok az pay düşmektedir. Sanayi döneminde tarıma sıvanmak aymazlıktır. Aydınlığa çıkmanın yolu, dizgeli okuma ve kitaplarla dostluk kurmaktır.

İbrahim Yıldız, kimi dizelerini özdeyişler ya da genel yargılar biçiminde kurar; "Bir gerçek bin yalanı siler. / uçkuru koptu demokrasinin tadı büyür kanımızda bilinmezin / kuş uçmayı eskitemedi. vb. gibi". Bazen örnekseme yoluyla yeni sözcükler türetir; gündüzkondu, yönsezi, hazırkondu, çimçiçek, aralanık, kuzyaka ve berigeçe gibi. Çoğu zaman şiirin başlıklarını bitişin sonuna koyar. Duyular arasında taransferler yapar. Sık sık tersinlemelere yer verir. Genellikle dizeleri çok sözcükten az sözcüğe indirger. kimi yerde de sözcükleri sağdan sola doğru düzenler (s. 60). Şiirlerini uzun süre dinlendirerek oluşturur. Bunu, birçok şiirinin altında belirttiği tarihlerden anlıyoruz.

Onun; karşılıklı olarak söyleşir gibi gerilimsiz, sıcak, akıcı ve yalın bir dili vardır. Ne yazık ki sanatçı, aykırı tavrı yanında şiire bilgece "ışığın kanını" da serperek aramızdan erken ayrılmıştır. ●

atardamar

45 YIL ÖNCESİNDEN BİR SANAT DERGİSİ: AKOBUZ

Atardamar'da önceki yıllarda **Ordu**'ya ilişkin çeşitli konu ve kişileri ele almıştık. Bu kez de kırk beş yıl öncesinden bir güzel sanat dergisine ayırıyoruz sayfalarımızı.

Atatürk devrimleriyle anlam bulan **Türk** aydınlanmasının en verimli alanını hiç kuşkusuz kültür - sanat oluşturur. **Halkevleri**'nin öncülüğü ve birikimine sahip çıkan nice uğraş, günümüze de ışık tutmakta... AKOBUZ da bu tür uğraşlardan biri.

AKOBUZ'u arkadaşımız **İbrahim Dizman** inceledi ve yazdı. Bölgemizin önemli bir kültür merkezi olan **Ordu**'nun kültür tarihinin günışığına çıkmasına katkı amacıyla Akobuz'a sayfalarımızı açarken, önemli bir görevi yerine getirdiğimize inanıyoruz.

Kıyı

Derginin sahipliğini yapan Ziya Özova, 1920'lerde Trabzon Öğretmen Okulu günlerinde.

45 yıl öncesinden bir sanat dergisi: akobuz

● İbrahim Dizman

1949 yılının tahmin edilebilecek koşullarında, küçük bir Anadolu kentinde bir kültür - sanat dergisi hangi cesaretle yayın hayatına atılabilir? Hangi kaynaklardan beslenebilir? Neleri içerebilir?.. Bugün için bunların yanıtı kolay belki. Artık neredeyse bir ilçede bir ofset basımevi var. Anadolu dergilerine göz atıldığında kaynaklarının neler olduğu da anlaşılır.

Ama, yıl 1949. Güç gibi görünüyor değil mi? Oysa hiç değil; kültür tarihimizin üzerine çekilen perdeleri şöyle bir araladığımızda karşımıza her zaman ışıl ışıl bir dünya çıkıyor. Yukarıdaki soruların yanıtı da belki bugünden çok daha sağlıklı.

O yıllar Anadolu'nun hemen her kentinde Halkevi dergileri dışında da nice dergiler yayımlanmıştır. Yazarlarının çoğu da yalnızca o kentin aydınlarıdır. Bu, şimidilerde dudak bükülen Türk aydınlanmasının ürünüdür ve inanılmaz bir coşkunun köpüklü ırmağıdır.

Bu Atardamar'da da bu köpüklü ırmağın Ordu bölümüne uzanmak istiyoruz. Ancak, önce 1949 yılının kültür yaşamını büyüteç altına almakta yarar var.

Ordu'da ilk basılı yayın 1910 (ya da 1913) yılında ermeni asıllı Karnik Efendi'nin 12 x 15 boyutunda yayımladığı Osmanlı Ajansı'dır. Bir yüzü Osmanlıca, diğer yüzü Ermenice olan tek yapraklı bu yayın çok kısa ömürlüdür. Hemen ardından bu kez Ağyazar Efendi, aynı adla sürdürür bu yayını. 1919, mütarekenin acı günlerini kurtuluş ışığına bağlayan yıldır. Garipoğlu İsmail Hakkı adlı bir aydın "Güneş" adıyla haftalık bir gazete yayımlamaya başlar. Kentin kültür sanat yaşamının da öncülerinden olan İsmail Hakkı Bey, bu kimliğiyle gazetenin önemli bir bölümünü sanata ayırır. Bir süre sonra Ordu Bucak, Azim, Muvaffakati Milliye, Tekamül adlı gazeteler 1925'e kadar çeşitli dönemlerde yayın yaşamına atılırlar. Tümünün ortak yanı kültür ve sanata yakınlıklarıdır. 1928'de Bilal Köyden, bu sayfalarda serüvenini okuduğunuz Türkiye'nin ilk köy gazetesi Güzelordu'yu yayımlar. Köye Cumhuriyetin ışığını taşımayı amaçlayan bu gazete, sütunlarının neredeyse yarısını sanata ayırır. Aynı yıllar yayımlanan Gürses gazetesi de sık sık "Kültür - Sanat Eki" verir. Bunların yanında Ordu Halkevi'nin "Ordu" dergisi de sanat adına önemli bir işlev üstlenir.

Bu yayınların yanısıra Ordu İnkılabi İçtimai Kulübü, Halkevi, çeşitli spor kulüpleri, 1915'lere uzanan tiyatro etkinlikleri de kentin kültür - sanat yaşamının can damarlarıdır.

Derginin yöneticilerinden ve röportaj yazarlarından Yusuf Ziya Özbucak, derginin yayımlandığı yıllarda.

bir dergiye dönüşen birikim

1949 yılının ilk günlerinde kentin aydınları biraraya gelerek kültür sanat ürünlerini gazetelerin kısıtlı alanından çıkarıp derli toplu bir dergiye taşımaya karar verirler. **Dr. Cevdet Yeşiltepe, Namık Senih Mayda, Ömer Efendioğlu, Ziya Özova, Yusuf Ziya Özbucak, Ekrem Hanedar, Abdullah Aksakoğlu, Kemal Top** gibi aydınların öncülüğünde başlayan çalışma, 15 Ocak 1949'da **ALEV** adıyla kamuoyuna sunulur. Başlığının altında "Aydınlığın

Sesi, Şiiri ve Hikayesi" ibaresi okunur. Büyük boy 8 sayfalık derginin birinci sayfasında A. Ekrem Hazanedar'ın "Alev'e Dair" başlıklı çıkış duyurusu dergiyi şöyle niteliyor:

"Alev, ısı ve ışına ihtiyaç duyanlarındır. İçinde bir okuyucu hazzından daha ılık, daha sıcak bir şey, belirsiz olsa da bir sanat ve şiir zevki bulanlar Alev'de toplanıyorlar. Fikir ve edebiyat haberleriyle olsun, çıkabileceğiz. Hazzın 'hayata, daha çok hayata' uzanan yolu huzura ulaşırsa da yorucudur; ama hazla çıkılan yolda huzurun ışıltısı insanı büyülermiş. Alev'de toplananlar, işte böyle bir ışıklı dünya içinden geliyorlar.

Biliyoruz, bir ihtiyaca cevap verip vermemekle karış karşıyayız. 'Gürses'ten, 'Güzelordu'dan sonra niçin çıktığımız sorulacaktır. Önce 'Alev'i çıkaranların bu iki gazeteden çok şey aldıklarını itiraf edelim. İkisi de, kendi çevremizde birer uzun yol almış bulunuyorlar. Ordu'dan yurda, yurttan Ordu'ya uçuşan haber, Kemalist hamlelerin akisleriyle yüklüdür. Bizim de yolumuza aynı ışık çağıyor."

Birinci sayfada kentin tiyatro öncülerinden ve kültür sanat üzerine makaleleri, şiirleri ile tanınan **Namık Senih Mayda**'nın da sanat üzerine biryazısı yer alıyor:

"... sanat bir taklit değil, başlı başına bir yaratma ameliyesidir. Sanatkar tabiatı kopye etmiyor. Onu çevrili gözlerinde bir adese soğukluğu ve hissizliği değil, Allah'la yarışa çıkan insan ruhunun büyük ve mukaddes pırıltısı vardır. Onu değiştiriyor. Ona katıyor. Ona kendisini koyuyor. Ortaya çıkan eser ayrı bir şeydir. 'Fakat nergis çiçeği de, diyor Wilde, bir sanat eseri kadar güzeldir. Onları ayırt eden şey güzellik olamaz, onları ayırt eden nedir biliyor musunuz, sanat eseri her zaman bir tektir, halbuki tabiat yapısını tekrar eder durur, bir çok nergis çiçeği vardır.' Evet, sanat ve tabiat eseri arasında bu tekrara payını vermek lazım. İnsan eseri pürüzsüzdür, tektir. Allah eseri, büyük bütün içinde dağınıktır, çoktur. Sanatkar bu tekrara düşerse yaratıcı vasfını kaybetmiş demektir. Onun için her seferinde bir evvelkinden daha cazip, daha yeni, daha başka eserler vücuda getirmeye mecburdur. Sanat mukaddes bir yalandır."

Kırk beş yıl önce, böylesi bir kültür derinliği içinde tartışabilen kalemlerin yoğurduğu dergi hiç kuşkusuz düşünce alanında da öncülük edecektir kentine. Bunun ilk örneği yine birinci sayıda gösterir kendini. İlköğretim müfettişi **Recai Eryarıç**'ın **Erich Andraess**'ten özetlediği eğitim üzerine bir makale yer alır: Tarih ve Çocuk.

Birinci sayfanın alt köşesinde **Sevim Sevgi** coşkun duygularla seslenir:

"Karakış içindeyiz. Titreyen ellerimizi sana uzatıyoruz: Bizi ısıt Alev. Kararmış gönlümüze bir ışık ol. Donmuş şuurumuzu hararetinle hareketlendir. İdrakimizi ışıt, basiretimiz yol bulsun. Pembe ümitlerimiz vaidlerinle yeşersin. Kısırlıktan neslimiz kuruyor. Biz de meyve verelim Alev."

Derginin ikinci sayfasında **A. ziya Özova**, Ordu Halkevi Temsil Kolu'nun sahnelediği "Para" oyunu üzerine bir eleştiri yazar. **Mahmure Akın** imzalı makalenin başlığı ise "Türk İnkılabı ve Gençlik"tir. İlk sayının diğer sayfalarında **Dr. Cevdet Yeşiltepe**'nin bir öykü tadındaki anıları, **Semiha Biray**'ın, **M. Sukuti Karaca**'nın şiirlerini irdeleyen incelemesi, **Mayda**'nın bir şiiri dikkat çeken ürünler olur.

Derginin **"Ordu'ya Dair"** bölümünde ise Ordu'yu anlatan yazı ve şiirler yer alır. Ünlü yazar **Samim Kocagöz**'ün **"Güverte Yolcuları"** başlıklı gezi notlarından alınan kısa bir betimleme dikkat çekici:

"Bir eylül sonu akşamıydı. Karadeniz'in sonsuz maviliklerinden kopup gelen serin bir rüzgâr, açıklı koyulu yeşilin kucağında bulunan şehrin hafif pembeleşen beyaz yüzünü okşuyordu. Oh. Ordu batan güneşin ışıklarıyla kanatları pembeleşen bir martıyı andırıyordu."

Sıtkı Can'ın **"Ülkü"** dergisinde yayımlanan yazısı da Ordu'nun doğal güzelliklerine yönelik ve Alev'de yerini bulmuş:

"Yolunuz Karadeniz'den geçerse bu şehre çıkmamazlık yapmayınız. Geometrinin paralel ve dikey diye tanıttığı çizgileri burada sokak olarak bulacaksınız. Şehrin tam ortasında durunuz: Hangi yönden gelirse gelsin, aradığınızı mutlak göreceksiniz. Dahası var: Geziniz yaza rastlamışsa kamaranızı çeşitli çiçek kokularıyla dolmuş bulacaksınız. Şehre bakarsanız karşınızda yeşil çelenkli başını Boztepe'ye dayamış, ayaklarını Bülbül deresinde serinleten, etekleri bir şeritle süslü bir dilber göreceksiniz. Burası Ordu'dur. Bu şehir, bu emsalsiz köşeyi buluncaya kadar az mı yer değiştirmiş..."

Derginin sürekli yazarlarından Namık Senih Mayda.

Derginin birinci sayısında ilgi çeken bir başka bölüm ise **"Ordu Ansiklopedisi"** dizi olarak planlanan ve kuşkusuz Ordu tarihini aydınlatmada büyük görev yapacak olan bu çalışma ne yazık ki tamamlanamaz. **A. E. Mustafagil**'in düzenlediği bu sözlük, dergide yer alan "A" maddesi incelendiğinde görülmekte ki, bilimsel bir çalışmanın ürünü.

Dergi, künyesinde **"Fikir ve Edebiyat Gazetesi"** olarak tanıtılır. Sahipliğini **Ziya Özova** yapmaktadır. "neşriyatı fiilen idare eden" bölümünde ise **A. Ekrem Haznedar** adı görünür. Derginin idare müdürü ise **Yusuf Ziya Özbucak**'tır.

Bu üçlüyü, derginin nasıl bir temele oturduğunu anlamak için tanımakta yarar var.

Ziya Özova, müzisyen, tiyatro sanatçısı, basın adamı. Özellikle Ordu Halkevi'nin müzik koluna uzun yıllar damgasını vuran bir kültür adamı. Bugün bilinen Ordu yöresi türkülerinin büyük bir bölümünü derleyen, klasik Türk müziği alanında besteleri bulunan Özova'nın şiir alanındaki pırıltısı ne yazık ki gölgede kalmış. Ordu basın yaşamına emeği ve kalemiyle elli yıl katkıda bulunan Özova, 1 Mayıs 1994'de yaşamdan ayrıldı.

Ekrem Haznedar da Ordu Halkevi çatısı altında özellikle inceleme ve araştırma alanında büyük çaba harcayan bir kültür adamı. Ordu kültür tarihinin günışığına çıkarılması için emek veren **"Şair Fitnat"**ı sanat dünyasına tanıtan bir değerli yazar.

Yusuf Ziya Özbucak adı ise Ordu basın tarihiyle özdeşleşmiş bir addır. Hemen bütün yerel gazetelerin çıkışına emeği ile katkıda bulunmuş, başarılı röportajlar hazırlamış, Halkevi yönetim kurulu üyeliği yapmış olan Özbucak, halen hayatta olan değerli bir kültür adamı.

alev'den akobuz'a

İlk sayısı **Alev** adıyla sunulan derginin Şubat 1949'daki ikinci sayısı **Akobuz** adını taşır. Ordu yöresindeki bir tepenin ve ünlü bir kaynak suyunun adı olan **Akobuz**, niçin **Alev**'in yerini almıştır? Tanıklara göre, zamanın Ordu Valisi Salih Kılıç, bu addan hoşlanmamıştır. Alev adı, ona göre komünizmi çağrıştırmaktadır! Derginin sorumlularını bir güzel haşlar! Derginin yöneticileri de ad değiştirmeye karar verirler. Kimsenin yadırgamayacağı ve gocunmayacağı bir ad ararlar ve **Akobuz**'da karar kılarlar. Ancak, bu Ordulu aydınların başına gelen ilk ad değiştirme olayı değildir.

Cumhuriyetin ilk günlerinde kurulan **"Gençler Yükselme Birliği"**, **Atatürk**'ün Ordu'yu ziyaretlerinde ilgisini çeker ve **"Yükselme ne demektir?"** diye sorar. Yani 'yükselmemek' anlamına da gelmekte olduğunu ima eder Gazi. Derneğin adı hemen değiştirilir.

ORSEV Yayınları tarafından yayımlanan **"Bir Zamanlar Ordu"** adlı anılarında, **H. Fevzi Güvemli** de bir başka ad değiştirme olayına değinir:

Derginin yazarlarından Rıfat Ataoğlu.

"Bir kulüp açmayı arkadaşlardan birinin evinde toplandığımız gün kararlaştırdık. Yıl 1924. Kulübün tüzük ve programını ortaokul öğretmeni olan bir arkadaş yazdı. Adını da koyduk: Ordu İnkılabı İçtimai Kulübü. (...) Bir gün valilik karıştı bu işe, 'inkılabı içtimai' ne demek? Bu ad bir sınırsızlık taşımıyor mu? Evet, devletin tuttuğu sosyal düzenden taşkın bir amaç düşünülemezdi bizim için, Valilik de bunu takdir ediyordu ama... İyisi mi başka bir ad koymalıydı!"

Derginin ikinci sayısında kentteki sanat etkinlikleri ile ilgili haberler öncelikle yer alır:

"Halkevli Amatör Gençler Zonguldak'a Gidiyorlar."

"Güzel Sanatlar Kulübü Konser ve Müsameresi."

"Halkevleri'nin 17. Yıldönümünde Konser ve Oyun."

Derginin dört ve beşinci sayfasının büyük bir bölümü **Yahya Kemal**'e ayrılır. O yıl **Yahya Kemal, İnönü Şiir Armağanı**'nı kazanmıştır.

Akobuz'un birkaç sütunu **"Fikir Havası"** başlııyla tüm yurttan edebiyat haberlerine ayrılır. Bazan kimi şair ve yazarlarla alay edilir, bazen de gündemdeki konu ve kitaplar tanıtılır. Bir anlamda edebiyatın magazin yanı işlenir bu sütunlarda. İkinci sayının bu bölümdeki konularından biri **"Yeni Şiirler - 1949"** kitabının tanıtımıdır. Bu kitapta yer alan **İlhan Demiraslan'la** ilgili bölüm, özel bir önemle alıntılanır:

"Oktay Akbal, Arıburnu'nun 'Huyumca'sını, Ömer Edip Cansever'in 'Güneşlik'ini çok sevdiğini kaydettikten ve adları dergilerde sık sık görülen daha 18 şairi zikrettikten sonra: 'Yeni Şiirler'de şiirimiz gerçek bir kabiliyet daha kazanmıştır, bunu çekinmeden söyleyebilirim.' diyor ve ilave ediyor: 'Öyle sanıyorum ki, o kitabı okuyan herkesin dikkati, bahsedeceğim genç şairin şiirleri üzerine toplanmıştır: ilhan Demiraslan.' Henüz 21 yaşında bulunan İlhan Demiraslan'ın kitapta beş şiiri var. Şiirlerinde form ve muhteva olarak yeni bir şey yok ama, Demiraslan'ın işlenmiş mevzuları kullanılmış kalıplar içinde vermesinde bile bir ustalık, bir hususiyet görülüyor. Biz bu ustalık ve bu hususiyet üzerinde durulmasını lüzumlu buluyoruz."

Ordu'da kültür etkinlikleri her dönem spor kulüpleriyle kolkola yürütülmüştür. Çeşitli kulüpler, komşu kent takımlarıyla giriştikleri kıyasıya maçların yanısıra, yine komşu kentlerle özellikle tiyatro alanında yarışırlar. Akobuz'u yayımlayan aydınlar bu geleneği bozmazlar, hatta tersine çevirirler. Bu kez bir kültür yayın organı spor alanına girmektedir: **Akobuz Kupası Futbol Turnuvası**. Karadeniz Gücü, Ocak, Lise, Gençlik gibi takımların katıldığı turnuva ile ilgili haberler de dergide geniş yer alır:

"Lise - Gençlik Maçı

Hava çok güzeldi. Yalnız sahaya biraz kum dökülseydi bir kısım çamurlu yerler kaybedilebilirdi. Saha çizilirken kireç yerine hızar tozu kullanıldığından çizgiler çamurdan farkedilmiyordu. Hakem Sabri Barlas'ın idaresinde yapılan Lise - Gençlik maçını temiz bir oyunla Lise takımı 3-0 kazanmıştır."

Bugün sonsuz olanakların sunulduğu futbola kırk beş yıl öncesinden böyle tümceler taşımak kuşkusuz ilginç!

Akobuz'un yazarları arasında dönemin Ordu Milletvekili **Yusuf Ziya Ortaç** da vardır. Derginin dördüncü sayısında "Yeni ve Eski Şiir" başlıklı uzun incelemesi, sanatçının yeni şiire bakışını dile getirir:

"Bugünün yeni şairini biz bir nevi edebiyat palyaçoluğu rolünde görüyoruz. Bırakınız o: 'niçin vezinli değil? Niçin kafiyeli değil?' gibi daima cevapsız kalmaya mahkum sualleri... Çünkü vezinli yazmak güçtür. Çünkü kafiyeli yazmak güçtür. O halde niçin nesir değil? Size bir şey söyleyeylm ml? Nesir yazmak da güçtür?"

Ortaç'ın bu yazıyı yalnızca Akobuz için mi kaleme aldığını, yoksa başka bir dergide mi yayımladığını bilemiyoruz, ama üslubu biraz tepeden bakarcasına! Böyle bir yazıyı "Başyazı" olarak değerlendiren Akobuzcular, aynı zamanda serbest bir şiir üretmekten ve yayımlamaktan da geri kalmazlar! Örneğin **Namık Senih Mayda**'nın "O Zamanlar" adlı şiiri buna güzel bir örnektir:

"Babamın ceketi hep aynı çiviye asılı
Biraderin evrak çantası konsulun üstünde
Annemin terlikleri eşiğin yanında dururdu.
Denizle ev arasında kırkbeş adım vardı
Komşu kızı Saadet ikindide çeşmeye çıkardı
yeşiller giyinmiş
Ben balık tutardım
At kılından oltam vardı
Hep aynı balığı yakalardım
gözleri pırıl pırıl"
...

Derginin 5. sayısında orta sayfa bu kez 40. Sanat Yılı nedeniyle **Muhsin Ertuğrul**'a ayrılır. Bu özel bölümü **Namık Senih Mayda** hazırlar. Sanatçıya ve rol aldığı oyunlara ait dört fotoğrafın da

Ahobuz
SAYI: 13 OCAK 1950 YIL 2
Anadoluyu Fikren Kalkındırmak
Bir Muhasebe
Güreşte Fransızları mağlüp ettik

Akobuz, Ocak 1950, Yıl: 2, Sayı: 13

yer aldığı özel bölümde **Nadir Nadi, Vâ-Nû, Vedat Nedim Tör, İlhan Berk, Faruk Nafiz Çamlıbel** gibi çeşitli alanlardan sanatçıların görüşlerine yer verilir.

Akobuz'un altıncı sayısında bir duyuru yer alır, Peyami Safa'nın bir fotoğrafı yanında:

"PEYAMİ SAFA VE AKOBUZ

Milletvekilimiz Yusuf Ziya Ortaç, tanınmış romancımız, kıymetli edip Peyami Safa'nın pek yakında Akobuz'a şeref vereceğini sayın okuyucularımıza müjdelememizi bildirmiştir. 'matmazel Noraliya'nın Koltuğu' adlı son eseri ile romancılığımızda yeni bir çığır açan ve dünya çapına ulaşan üstada Akobuz, şimdiden şükranlarını sunar."

Ancak bu duyurunun ne anlama geldiğini okuyucular hiçbir zaman öğrenemeyeceklerdir. Çünkü, birkaç sayı sonra yazarın Ulus gazetesindeki bir yazısının alıntısı dışında hiçbir ürünü yer almaz dergide.

7. sayısının birinci sayfasında bu kez **Bedri Rahmi** konuk edilir, "Uyumak" adlı şiiriyle.

Bu sayının orta sayfalarında yine bir özel bölüm açılır: **"Ankara Devlet tiyatrosu Tatbikat Sahnesi Artistleri Ordu'da". Selami Işındağ**, sunulan oyunlardan biri olan "Paydos"u yapıt ve sahnelenişi yönünden irdeler. Övgülerin yanısıra eleştiriler de yöneltir. Ancak konunun asıl ilgi çeken yönü A.D.T.'nin Ordu'ya yalnız bir oyun için gelmemiş olmasıdır. Üç gün üç ayrı oyun sunulur. Dergide şu tümcelerle anlatılıyor bu turne:

"Ankara Devlet tiyatrosu 18 kişilik kuvvetli bir kadro ile yaptığı memleket turnesinde, programında mevcut 9 şehir meyanında şehrimize de uğramak kadirşinaslığında bulunmuştur.

Grup 4 temmuzda Trabzon'dan gelmiş, bir günlük istirahattan sonra temsillerine başlamıştır. 5 Temmuz akşamı Cevat Fehmi başkut'un 3 perdelik meşhur Paydos'unu, 6 Temmuz akşamı S. Moray'ın Von Schönthan'dan temiz bir Türkçe ile çevirdiği Sözün Kısası isimli 4 perdelik bir Alman vodvilini ve son olarak 7 Temmuz akşamı hususi kostüm, dekorlarla Fransız klasiklerinden Molier'in -Yaşar Nabi tarafından tercüme edilmiş- 5 perdelik Cimri komedisini sinema salonunda muvaffakiyetle sahneye koymuştur."

Akobuz Kupası maçlarından biri...

Akobuz'un 7. sayısından itibaren gezi yazıları da yer almaya başlar. **Yusuf Ziya Özbucak**'ın "Fındık Bahçelerini Gezdim" başlıklı yazısı halkbilimi araştırmalarına kaynaklık edecek düzeydedir. Fındık işçileriyle söyleşen **Özbucak**, onlardan maniler, türküler dinler ve bunları yazısının içine yerleştirir.

Namık Senih Mayda'nın Türk tarihine bakışını dile getiren "Türk Medeniyeti" adlı başyazıyla sunulan 9. sayıda ağırlık eğitim alanına verilir. **Niyazi Başar, Naci Tiryaki, M. Hilmi Acar, A. E. Mustafagil**'in oluşturdukları özel bölümde eğitim çeşitli açılardan incelenir, eğitimbilim sistemleri tanıtılır.

Aynı sayıda **Yusuf Ziya Özbucak** Ordu'yu ziyaret eden dünya güreş şampiyonu **Yaşar Doğu** ile yaptığı söyleşiyi yayımlar.

Onuncu sayıda yeni bir köşe açılır: **Ordulu Genç Şairler Köşesi**. Yetenekli genç **Ömer Şahin, Galip Savaşkan**, sonraları edebiyat profesörü olarak tanıyacağımız **Mehmet Çavuşoğlu**'Sarayköylü' imzası ile bu köşede başarılı ürünlere imza atarlar.

Birinci yılın sonunda bir yazı yarışması düzenlenir: **Okullararası Akobuz Yazı Müsabakası**. Yarışmayı "Şairlerin Dilinde Ordu" yazısıyla **Mehmet Çavuşoğlu** kazanır.

farklı anlayışları yoğurmak...

Ocak 1950'de yayımlanan 13. sayıda derginin yazarlarından **Selami Işındağ** "Bir Muhasebe" baş-

lığıyla **Akobuz**'un bir yılını değerlendirir. Işındağ'ın özellikle üzerinde durduğu konu ise farklı anlayışlardaki **kişilerin Akobuz** çatısı altında birarada bulunabilmeleridir:

"Yazı yazanların edebi meslekleri pek aşikar değildir. Sosyal fikri karakterleri de tamamiyle birbirine uygun düşmemektedir. Bundan dolayı Akobuz'da değişik içtimai davaları müdafaa eden yazılara rastlamak muhtelif edebi tarzları bir arada görmek mümkün olmuştur. Bu itibarla derginin sabit ebedi ve içtimai bir mezhebi olmayışını hoş görmek lazımdır."

Selami Işındağ'ın özellikle vurguladığı bu durum, aynı sayıdan örneklenebilir. Bu sayının başyazısını "Anadolu'yu Fikren Kullandırmak" başlığıyla **Namık Senih Mayda** yazar ve Atatürk devrimlerinin gerekliliğini, elde ettiği başarıları dile getirir. İki sayfa sonra ise **Mehmet Hilmi Acar**'ın "Dil Babındadır" başlıklı yazısı dil devrimine bir saldırı niteliği taşır:

"Nazım Hikmet, Yakup Kadri gibi dil ve sanat işlerinde çok müşkülpesent olan şahsiyetlerin takdir ettikleri, hele Nazım Hikmet'in onun mahud söyleşileri ile dil inkılabı(!)nın en canlı misallerini vermekte devam ediyor. Onun dili ile yıllardır alışığımız olan kitap, betik; şiir ise yır olmuştur. Daha buna benzer birçok acaip kelimelerle bezediği söyleşilerinin Çinceden farkı kalmamıştır(...) Demeç, araç, yaraç, yargıç, saptamak, tanık gibi kelimelerle cümleler terkip edip 'bu bir Türkçe'dir' diye ortaya atmak hayli gülünçtür."

Halen hayatta olan Acar, sanırız o zamanki düşüncelerine bugün gülüyordur ve saydığı bu sözcükleri bugün kendisi de kullanıyordur!

Aynı sayıda **Kemal Aksoy**'un "Şeyhler Köyünde", **Turan Coşkunoğlu**'nun "Mesudiye'den İntibalar" adlı gezi yazıları da yer alır.

14. sayının ilgi çeken bölümü ise **Sıtkı Birben**'in **Yahya Kemal**'le olan görümesini anlattığı yazıdır.

1950 yılının Temmuzunda **Violensel Necdet Remzi Atak**, Ordu'da bir dinleti sunar. Halkevi salonu hıncahınç dolar. **N. R. Atak**, eşi **Leyla Atak**'ın piyanosu eşliğinde **Vivaldi**'den, **Beethowen**'den, **Karsakov**'dan parçalar seslendirir. Büyük beğeni toplayan bir dinleti ve solisti ile ilgili bir özel bölüm hazırlanır 19. sayıda.

Aynı sayıda Trabzonlu şair ve basın adamı **Ömer Turan Eyuboğlu**'nun bir şiiri yayımlanır. **Eyuboğlu** ile ayın köşeyi paylaşan şair ise sonraki yılların başarılı şairi **Özcan Yalım**'dır.

Ömer Turan Eyuboğlu, anılarında anlattığına göre, o günler Ordu'yu terkeden Akobuz'un genç yazarlarından **Ömer Şahin**'le İstanbul'da bir otel odasında tanışmış ve Akobuz'un varlığından haberdar olmuştur. Derginin 20. sayısında **Eyuboğlu**'nun ilk ve tek kitabı **"İlk Adım"** tanıtılır:

"Öteden beri tanıdığımız Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun akrabası Ömer Turan Eyuboğlu, şiirlerini 'İlk Adım' adlı bir kitapta toplamış ve bir tane de gazetemize yollamıştır. Teşekkür ederiz. Kendisi, çocukça bir hevesle bu kitabı bastırmakta hata işlediğini söylüyor. Esasen bütün şairler ilk eserlerinde acemidirler. Daimi ve sabırlı çalışmak suretiyle muvaffak olmuşlardır. Meslektaşımızın da böyle olmasını ümit ederiz. Şiirlerini toplu bir şekilde gözden geçirirsek bize büyük bir istikbal vadediyor."

politikaya yaklaşan yazılar ve sonun başlangıcı

1950'nin sonlarına doğru Akobuz'da farklı anlayışlardaki yazılar giderek dikkat çekmeye başlar. Daha önce dil devrimine karşı yazılar yazan **M. Hilmi Acar**, bu kez de cezaevindeki **Nazım Hikmet** için açılan af kampanyasının karşısında bulunur:

"Türk milletini ebedi müddet bağdaşamayacağı bir rejime alıştırmak teşebbüsleri cinayetlerin katmerlisidir. Bu suçu katmerli bir cinayet addettikten sonra Nazım Hikmet'in affını

"Mesudiye„den intibâlar

Hatıra

Kitaplar Arasında

ŞEYHLER KÖYÜ'NDE..

Istemek bile affedilmez bir suç teşkil eder."

Bu yazıdan bir ay sonra aynı kişi bu kez **Mahmut Makal**'ın **"bizim Köy"** adlı yapıtını eleştirir:

"Fakat böyle ağır sefalet içinde yaşayan bir 'Bizim köy'de yaşatılan bu hayatın bütün yurda teşmili de munsifane bir hareket değildir. (...) Bir öğretmenin kitap neşretmek kaprisi, bir tabiin para kazanmak hırsı uğruna içtimai memnu mıntıkalarımızın tam pafta net krokilerini düşmanlara teslim ettiğimizin farkında değilmişiz gibi üstelik bu eseri de müellifini de takdire boğduk."

1950li yıllarda Akobuz kadrosundan bir grup: Soldan sağa: A. Rıza Günsoy, Mehmet Karayaka, Yekta Karamustafa, Dursun Uzman, Şevket Köksal, Bilal Köyden.

Bu tür polemiğe yönelik ve politika kokan yazılar dergi kadrosundaki farklılıkları gittikçe de su yüzüne çıkarır.

Bu yalnızca Akobuz'a özgü bir durum değil kuşkusuz. 1950, iktidar değişiminin yaşandığı yıldır. Anadolu aydınları da bu değişimden etkilenirler. Ordu'ya yansıyan yönüyle ise, o güne kadar Halkevi'nde, çeşitli derneklerde ve yayın organlarında birlikte olanlar, birden siyasallaşma sürecini yaşamaya başlarlar ve deyim yerindeyse iki parti tarafından paylaşılırlar! Çoğu, Cumhuriyetin ışığında omuzumuza şiirden müziğe, tiyatrodan basına bu kentin aydınlanması için yıllarını vermiş insanlardır. Gelinen durum hiç kuşkusuz ülke adına bir talihsizliktir; zira bu bir avuç yakın dost, şimdi neredeyse kanlı bıçaklı düşmandırlar. Halkevi de kapanır kısa süre sonra. Bu değişim Akobuz'u da derinden etkiler. Örneğin 1950'nin Ekim ayında (ki dergi de aksamaya başlamış ve eylül - ekim sayıları birarada yayımlanmıştır) birinci sayfada Atatürk'ün göğsünde altıoklu amblem olan fotoğrafı yayımlanır. Hemen altında da İnönü'ye yapılan saldırılar kınanır. Derginin kurucularından **Ziya Özova** bu tarihlerde artık DP'lidir. Akobuz kadrosunda bölünmeler, kopmalar başlar. 1951 yılına gelindiğinde derginin sahibi de yayın müdürü de artık tek kişidir: **Yusuf Ziya Özbucak**.

sanat dergisinden politik dergiye

Bu tarihten sonra Akobuz, sanatsal boyutunu ikinci plana iter. CHP yanlısı bir düşünce dergisi niteliğine bürünür. Akobuz, bu niteliğiyle **Yusuf Ziya Özbucak** tarafından 1954 yılına kadar yaşatılır. O yıl içinde de günlük gazetelerde bir haber yer alır: Akobuz kapandı...

Ordu kültür yaşamına altı yıl boyunca katkılarda bulunan ve kentin eli kalem tutan aydınlarını çatısı altında toplamayı başaran **Akobuz**'un bu hazin sonu o günlerin politik hareketliliği içinde belki pek önemsenmez ama yeniden günlük gazetelerin dar sütunlarına dönen şairler, yazarlar, bir kan dolaşımından, bir sanat ortamından uzak kalırlar.

Oysa, Akobuz'un her sayısında en az on - on iki imza yer almıştır. Dönemin tanıkları, yazı sıkıntısı çekmek bir yana, bir çoğunu da elemek zorunda kaldıklarını belirtmekteler. Ordu Ansiklopedisi uğraşı, Ordu tarihi ile ilgili çalışmalar, sanat felsefesi üzerine yazılar, tiyatro eleştirileri, hiç kuşkusuz bir kültür derinliği taşımaktaydı genç kuşaklara. Yüzlerce şiir ve öykünün estetik pırıltısı elbette kentlileşen Anadolu'nun duyarlığını yansıtmaktaydı günden güne.

Dikkat çekici bir başka nokta da dergide bayan imzaların çokluğu: **Sevim Sevgi**, **Semiha Biray**, **Türkan Deniz**, **Mebrure Akyol**, **Mahmure Akın**, **Nimet Uzman** ve diğerleri...

Yayımlandığı altı yıl içinde Akobuz'da en çok görülen imzalar ise; **Ziya Özova**, **Namık Senih Mayda**, **Selim Siret Saba**, **Ömer Şahin**, **Cevdet Yeşiltepe**, **Selami Işındağ**, **Ekrem Haznedar**, **A. E. Mustafagil**, **Kemal Aksoy**, **Yusuf Ziya Özbucak**, **Abdullah Aksakoğlu**, **M. Hilmi Acar**, **Turan Coşkunoğlu**, **Adil Şarlan**, **Niyazi Başar**, **Yekta Karamustafa**, **Galip Savaşkan** olurlar.

Çoğu gerçekten çok yetenekli olan bu adlar, **Akobuz** gibi bir derginin ardından kopan kültür zincirinin boşlukta kalan halkaları olurlar ve bir çıkış yolu bulamazlar ulusal sanat alanına.

Kırk beş yıl öncesinin coşkulu sanat serüvencilerine saygılar sunuyoruz. •

güler meriçkan güleç ve ilk yapıtı: nisan dönencesi

● Nusret Kemal Otyam

Bir yazar, hele bir sanatçı yazar için; bu sanatçı yazar üstelik bir de şair olursa, sanırım en zor adımı, ilk ürününü vermek, ilk kitabını çıkarmaktır. Onun için Yazın Öğretmenleri yetenekli, hevesli öğrencilerini sürekli uyarırlar ilk kitaplarını yayımlamakta acele etmemeleri için. Deneyli yazar ve ozanlar da bu öğretmenlerden aşağı kalmazlar. Haklıdırlar da... Aradan yıllar geçince pişman olmak vardır içten içe, kendini suçlamak vardır aceleci davrandığı için. Fakat bu yanlışlık tuzağına düşmeden belli bir düzeyi yakalamak çabasında olanlar, yeterli ölçüde bilgi ve estetik birikime sahip olmayı sabırla amaçlayanlar gerçekten mutlu kişilerdir. Başarı onlarındır eninde sonunda.

Güler Meriçkan Güleç bu mutlu ozanlarımızdan birisi. Önce dergilerde başarılı şiirlerini okuduk, artık zamanıdır diye düşünmeye başlamıştım ki, ilk şiir kitabı geldi. **Nisan Dönencesi, Karşı Yayınlar**'da yayımlandı 1994 yılının son ayında. Bu beş formalık kitapta 44 şiiri var **Güler Meriçkan Güleç**'in ve kitabını ikiye bölmüş (Cemre Düşünceleri I) ve (Cemre Düşünceleri II) olarak. Kitabın bu bölümleri gerçekte şairinin amaçladığı şiir dünyasının sivri noktalarına uygun düşüyor. (Seviyi arayan / lodossuz mimozalar / gene hançerlendi uykum / denize karşı / ağrılıyım / maviye yeşil -bilirsin- / yeşile mavi bakarım). Dünyamızda gerçek olanlarla şairin öngördüğü gerçeğin boyutlarının ölçülemez çelişkisine ustalıkla parmak basıyor. Fakat şairimizin gizi (başlıksız) olan ilk şiirde şöyle belirlenmiş: "sevmeye izin almadığımızdan hiç / sürgündük diplere doruklara / bir öncesiz zamanda / sonra / uz gidilen sevdalara / ve salıverdik gülleri / söğütten / toprağa / suya / soluğa". Doğal olarak Güzel'i amaçlayan ve yakalayan her sanatçıyı soluk soluğa bırakan olaylar, duyarlıklar vardır, gerçek bir sanatçı onların odak noktasındadır. Onun içindir ki her gerçek sanatsal ürünün insansal boyutları vardır, toplumsal, evrensel boyutları vardır.

Güler Meriçkan Güleç'in ilk göze çarpan özelliği bu boyutlara yaklaşımı, onları çarpıcı imgelerle verebilmesi: kıyılarına vururken / kan ter içinde dünya / ay dökülür / çan çiçekleri üstüne -bosna'da- / gündemleri eskitir / tanklarla uyuyan kuşlar / yürür şeftali yerken / tek kollu çocuklar / nahçıvan'a kadar... / "alaz üste... çekir gözleriyle lâçin / kahrın üstüne yeşil bir söz mayalar". Hele son yılların en dikkat çekici, yüreklerimizi burkan **Sıvas** kıyımına bakışını şöyle vurguluyor "2 Temmuzda Yaşamak" adlı şiirinde: "kınından sıyrıldı da yürek / atıldı / darası suç olan dünyaya / orman gölgeleridir / kirpiklerimiz gayrı / ... yıldızdağına inmeden uyku / uyandık / ille de / düşürdük umudu pıtrağa / "sapı hançerin" / kanamakta / iz sürdük / kerametiyle insanın / yol üstüne yollar üstüne / sorgulandı ölüm / ölüm üstüne / bir suyken / yanıp yıkıldı yaşamak/ ... Ve şiirin tarihi var: 2 Temmuz 1993.

Yukarda da değindiğim gibi şiir yazmak, yani şair olmak bir soluk sorunu, sabrın taşlarını gergefle işlemek, nakışlamak sorunu. Kendisi de bunu şöyle tanımlıyordu bir mektubunda: "Uzun yılların sancısını çeken duygu ve düşüncelerimin göstergesi olmasını istediğim ilk kitabımla 'şiire hakettiği bir merhabam' olsun istedim. Şiir adına neyi başarabildimse zaman gösterecek elbette. Amacım şiirin sabrına katlanabilmek ve ona ulaşmaktı" Ve bu düşüncesini, görüşünü şöyle vermiş dizelerinde: "onların geçtiği köprüden geçmediniz / biliyorum, basmadınız fidelere / öldürmediniz umutlarını kızların / en kalabalık horonlarda fakat / yalnız bırakıldınız / elleriniz kocaman doğruluktu / çocuk yüzlerinizde / yiğitlikler sıralanırdı boy boy / bir dilim ekmek kokardı alınteriniz / yüreğiniz yüksekte / çok yükseklerde harç karardı sevmelere / önce gözbebeklerinizi koyup ellerinize / sevmeyi kimselere vermediniz / o isimsiz çağlarda bile / yalnızlığa başeğmeyen şairlerdiniz / ..."

Doğal olarak şair sevginin, barışın, mutluluğun insanıdır. Onun için de mutsuzluğun, kötülüklerin karşısındadır, hatta onlarla savaştadır. Şair geçmişin bilincinde, çağının ortasındadır, yaşamı irdeler, sorgular ve geleceği ilk yakalayan, avuçlayandır. "her indirişimde / perçemini gecelerin / eleverir kendini dünya / kambur /

kendi kendinin terzisidir / üstünden kırgın bir atlı gibi / geçtiğini anlatır zamanın güya / gizlere bölünür / lodos kokulu karanfillerin / suya indikleri yeşil / yüzün söze değdiğinde oysa / tüner ucasına kayalarımın / ürkek bir üveyik usulca..." (Söylence adlı şiirinden). Burada insanoğlunun bitip tükenmeyen serüvenini, bir ceylanın kıvrak adımlarıyla dolaşmasını, kuşların sessiz uçuşlarını yaşıyor gibi duyuyorsunuz kendinizi. Eğer şiiri bir söz ustalığı diye tanımlayanlardansınız bu ustalığın nice örneklerini göreceksiniz **Nisan Dönencesi**'nde. İmgelerin güçlendirdiği ozanca duyarlığın yaşam içindeki yeri sanki şu dizelerinde gizlidir **Bitimsiz** adlı şiirinde: "gel demeden geldim / kuşların göç saatlerinde okumaya / vurgunlarda ölmeyen sabahları / yüzüne karşı hüznün / ey benim gülen incim / gözleri kapalı / ... kim ölçer sızısını / en eski suyun / ilk dokunuşunu kuvarsa / püf noktasıdır ateşin / soğuyan çeşmi bülbüller / zamanı sınamakta / ... ne sokak kedileri kentin / ne ödemeler dengesi / kelepçeler hüznü ölüme / yaşamı deltalıyor bak / durup durup gözlerinden öptüğüm çocuk / giderayak."

Dediğim gibi, geçmişin geleneğinde ayak izlerini bırakan, fakat geleceğin şafağına dönük yüzüyle şair - burada şairimiz- çok yönlü duyarlıkların zenginliğini sergilemektedir. "yel tutanda turnaların katarı / bir ucu ferace / bir ucu sırma / incedendir burma bıyık inceden / git güzel karşımda durma / umurundan tellerin / bulanır sultan suyu / kazan / ataş eyler dört bir yanını / mihnetinen yetirdiği güllerden" demekten kendini alamaz. Diğer yandan **Bahar** adlı şiiri tüm insanlara bir sesleniştir, mesajdır: "elbet / önlenecek işsizlik / nükleer silâh / ve / görücü usulü sevişmek / birinci kara karade vezirim / ötede / mat oluyor / eve dönerken balık kokularına / köşeye sinmeyen / bahar baskını yüreğim". **Anadolu** insanlarının geleneğinde, nakışında, sözünde, sazında nasıl ki bir dünya tarihi yatıyorsa onun bugünkü ağıdına da kulak vermek zorundayız evrensel barış adına, insanlık adına, insanın geleceği adına. İnsanoğlu duyarsızlıklar, koşullanmalar, ters yorumlar ve küçük çıkarlar uğruna her yıl yeni bir kıyımı, yıkımı, acılar yüklü serüveni yaşar olmuştur neredeyse. Şairin ona uzanan eli şöyledir dizelerle: "seninle konuşuyoruz - Berlin'den / savaş ortasında / bir kulübeden / caneriği tadında / ağlamayacak artık / içimizdeki dut ağaçları / kesildiği yerden / can suları dökülüyor / insanlığı kardeşlikle başlattığın gülüşlerden / savaşlara yabanız / ellerimiz dünyadayken". Çünkü, "tanrı Horus'a göre / kalbimiz yine yanımızda olacakmış / ölünce de". Mademki insanoğlu kendi adına yazılan serüvenleri üstlenmiştir, öyleyse "beyaz kavgalar / ilikli önümüzde / dündeki / geceleri siliyoruz sürgit / bulamadığım kırkikindilerde gül ki / karanlık gökkuşağıdır / tahir'le zühre".

Eylül ise insanoğlunun duyarlıkta dorukta olduğu bir mevsimin başlangıcıdır. Onun için mi savaşlar en çok ya ilkbaharla başlar, ya sonbaharla. İnsanların tüm umutları, aşkları, beklentileri bu aylarda kurşunlanır? "bir gün / bir şiir / görmedi yaz'ı / çınar gövdesinden / öperken rüzgârı / girmeli eve / camdan utanan perdelerle / konuşmalı / çorapları balkona asıp / sofrayı eylülle kurmalı".

Her yıl nice şiir yapıtları yayımlanıyor, nice güzel şiirler okuyoruz hele genç ozanlarımızdan. Ancak **Güler Meriçkan Güleç** ilk yapıtı **Nisan Dönencesi**'yle başarılı bir çıkış yapmıştır, bu kitabıyla şiir adına güzellikler sergilemiştir. Öyle ki ikinci kitabını şimdiden beklemenin erken ve yersiz olmadığına inanıyorum. •

sen içimde bir ilkyaz

Şevkel Yücel

Şimdi aylardan ocak, günlerden perşembe
Karşı dağlar bembeyaz
Ve sen sıcacıktan düşüyorsun içime
Reyhan kokuyor yollar

Bugün gene
Bir tipi, bir poyraz
Günlerden pazartesi
Çıkıp geliyorsun bir yerlerden
Bir güvercin gibi süzülerek
Sen gelince gök vuruyor sazına
Bir türküdür tutturuyor bulutlar

Bugün günlerden çarşamba
Geçip gidiyorum aynı yollardan
Gene düşüyorsun içime
Öyle yeşil, öyle mavi, öyle beyaz
Saçlarında yıldızçiçekleri
Sesin kulaklarımda ilkyaz

güzleme

Ümit Sarıaslan

Rüzgâr sağrılı atların çektiği
Pusatsız mahmuzsuz haritasız
Daha
Bir bulutsu koşu ki gün sıfırlar yaşımızı

Etiketledim günleri ayağından
Hokka mürekkep okka kep
Evler
Keder üretir güzle örtünürler şimdi

Körelmiş tırpanla biçilir içimin çimi
Bir imge silebilir bir imgenin
İzini
Pıhtılaş dur nasıl gizleyeceksin kendini

Ötesi örtük bir çizgidir bende eskiden
Dikelir alnıma kuşatır ufuklarca
Ansızın
Yolların çakıştığı çaprazlara çıkarım yeniden

enternasyonal'dan şeriatçılığa...

● **Remzi İnanç**

5 Mart 1970'in benim için ayrı bir anısı vardır. Önemsediğim, oldukça özen gösterdiğim Koestler'in **Spartaküs** romanını (Zuhal Avcı çevirisi) o gün basımevinden almıştım. Küçük bir miktarını dağıtıcıya (Tekin Yayınları - Kemal Karatekin) bırakmış, geri kalanını da ta Ankara'dan getirttiğim -çünkü burada pahalıydı- mukavva kutulara doldurup şehirlerarası bir nakliyat anbarıyla Ankara'daki yayınevi adresine göndermiştim.

Son üç yıldır, özellikle ekonomik nedenlerle, kitaplarımı İstanbul'da bastırıyordum. **Spartaküs** de onlardan biriydi ve iyice bir basımevi olan, dizgicisinden patronuna dek bize yakınlık gösteren Hilâl Matbaacılık'ta dizilip basılmıştı. O yıllar Türkiye'de çok önemli yayıncılık tavrını, ahlâkını ve örneğini göstermiş olan E Yayınları'nın unutulmaz yönetmeni Cengiz Tuncer de bu kitabımız için bin kadar naylon şömiz (o sıra modaydı) armağan etmişti. Tamamı 326 sayfa olan bu şık romanın kapak fiyatı ne kadar mıydı? Yalnızca 15 lira! Ankara - İstanbul arası çalışan otobüs fiyatları da aşağı yukarı bu kadardı. (1995 yılındayız, sondaki sıfırlar dışında değişen fazla bir şey yok.)

Akşama doğruydu. İçimde bir hafiflik vardı, erinçliydim. Bir yerlere takılmadan Kadıköy'e varmak, bir lokantada biraz dinlendikten sonra, olabildiğince erken bir otobüsle Ankara'ya dönmek istiyordum. Her yeni çıkardığımız kitaptan sonra bir sürü iş yapmamız gerekirdi.

Cağaloğlu'ndan aşağı inerken, Süreyya Berfe'ye rastladım. Arkadaşımdı ve sevdiğim bir ozandı. Yanında eşi Ümit vardı. O da babasından ötürü bize hısım sayılırdı. Bir de Ümit'in hanım arkadaşı. Anlaşılan o ki, bu güzel dostlarla bu akşam birlikte olacaktık. Onlar da Kadıköy'e gidiyorlarmış. Yolda mıydı, Kadıköy'de miydi, şimdi bu bölümü tam anımsayamıyorum, İsmet Özel'e rastladık. Ya da buluştuk... İsmet'i Ankara'dan tanıyordum. Ataol Behramoğlu ile o sıralar TİP çevresinde beğenilen, dikkat çeken iki "militan şair"diler.

İsmet'le beş kişi olmuştuk. Süreyya veya İsmet, "Koço'ya gidelim" dediler. Koço'nun adını ilk o gün duydum. Kadıköy'ün uç tarafında, geniş bir açıkhava görünümünde bir lokanta idi. Uygun bir masaya yerleştik. Garson geldi, gitti... Ordan burdan konuşuyorduk. Basımevinden o gün aldığım kitabı çantamdan çıkarıp arkadaşlara gösterdim. Ümit'in arkadaşı da kendisi gibi felsefe öğrencisiymiş... Akşam yavaş yavaş geliyordu... Lokantanın bu kocaman alanında, yaşanmaya başlanan baharın ılık aydınlığı egemendi. Yüzüm geniş bahçenin kapısına dönüktü. Birden bu geniş ve açık kapıdan giren adamı bir yerlerden tanıdığımı anımsadım. Oldukça şişmandı ve bahar gününde lacivert takım elbisesiyle ayrıca dikkati çekiyordu. Tabii canım! Bu Şadi Baba idi, Şadi Alkılıç! (Davası ve başka işleri için Ankara'ya geldiğinde incelik gösterip Ulus'ta, Demir İşhanı'ndaki yayınevimize gelir, bir kahvemizi içerdi. Şadi Baba, katıldığı Cumhuriyet gazetesinin bir yazı yarışmasında sosyalizmi övdüğü için başına gelmeyen kalmamıştı.) Henüz tenha olan masalar arasında gezinirken bizim tarafa yaklaştı. Nasıl sevindim. Kucaklaştık... Arkadaşlar da tanıyordu onu. Masanın başına oturttuk. Baba burnundan soluyordu. Öfkeliydi. Nedenini davudi sesiyle şöyle anlattı:

"Dinine yandığım! Bunca zaman hapiste yattık, gelmediler, arayıp sormadılar! Bugün tahliye olduk, evimizde oturup dinleneceğiz, hurra!.. Karımın hayırsız akrabaları... Ben de kapıyı vurup çıktım... Kendimi buraya attım."

"İyi ettin üstad" dedik. Bir yandan yiyip içiyoruz, bir yandan edebiyat, politika, elbette ülke sorunları ve cezaevini konuşuyoruz. Ünlü 12 Mart'a daha bir yıl var. Birden İsmet Özel'in (o zaman 26 yaşındaydı) gür sesi patladı. Koço'nun geniş alana yayılan meyhanesinde sanırım duymayan kalmamıştı. Ne olduğu, ne kadar anlaşıldı, o ayrı bir konu. İyice anımsıyorum şimdi, akşamın karanlığı yenilerde yanan lokantanın ışıklarıyla boğuşuyordu ve saatler olsa olsa 19 - 19.30 gibiydi. Lokanta yükünü almıştı ve hemen hemen hiç boş masa kalmamıştı. İsmet iyice coşmuştu ve kendini tutamayarak Türkçe **enternasyonal**'i söylüyordu.

(...) "Tanrı, paşa, bey, ağa, sultan / Nasıl bizleri kurtarır / Bizleri kurtaracak olan / Kendi kollarımızdır."

Şadi Baba birden bozuldu. Yılgınlık mı, ürkü mü, anlayamadık. İsmet'e döndü: "Evlâd" dedi, daha bugün çıktık içerden... Ne olur, kendine gel!"

Aradan ne kadar geçti? En çok iki ikibuçuk yıl. Hapisten çıktıktan sonra Zafer Çarşısı'nda küçük bir dükkân açmış kitapçılık yapıyordum. Yayın yapmak çok zordu. 12 Mart hâlâ etkindi ve can yakıyordu. Kitabevine pek çok insan gelip giderdi. Bazan satış yaptığımız da oluyordu. Tanıdığım, az tanıdığım, çok tanıdığım, tanıdıklarımın tanıdıkları... Yakınları içerde, dışarda (kaçak), mezarda, hastahanede olanlar da vardı. Kitabevinin böyle acılı, sorunlu kimselerle dolu olduğu bir gün İsmet Özel geldi. Kitaplarla dolu tezgâha dirseklerini dayadı ve bana dönerek yeni bağlandığı İslâmcılığı, çalışan bir öğrenci edasıyla ve inandırıcı sesiyle anlatmaya başladı. Bununla kalsa belki idare etmek kolay olacaktı. Başladı İslâm açısından sosyalist öğretiyi eleştirmeye, yermeye... Oturanlara, ayakta duranlara kaçamak baktım... İsmet'in -hangi nedenlerle olduğunu bilemiyorum, rivayet muhtelif- "dine meylettiğini" şöyle bir duymuştum. Ama gelgeç bir heves, bir takıntı diye kulak asmamıştım. "Evet İsyan!"ın şimdi 28 yaşında olan, esmer dal gibi delikanlı şairini, bir olay çıkmadan nasıl yolcu edecektim? İnanılmaz bir çağrışımla yardımıma **Sabir** geldi. 1862 - 1911 yılları arasında yaşamış bu ünlü Azerbaycanlı koca şair... Kimbilir hangi fanatik, kendini bilmez bir yobaza kızıp yazdığı o ünlü şiirden İsmet Özel'e kısaca söz ettim. Sonra da son mısrasını okudum o uzun şiirin: "Harde (nerde) bir müsülmen görirem korgirem..."

Evet, yüz yıl sonra da Sabir'in taşı bir başkasında yerini bulmuştu. Şiir yeteneğini sevdiğim bu genç arkadaşımız, ikiletmeden hemen kitabevini terketmişti. Tam yedi yıl sonra 1979'da bir gün çıkageldi İsmet Özel. Sarılıp öpüştük. oturup çay içtik. Politik konulardan özenle kaçındık, çünkü İsmet artık İslâmi kesimin yaman bir kılıcı olmuştu... O sıralar, ondan sonra da kendisiyle yapılmış bir röportajı bulup okumaya çalıştım. Renkli magazin dergileri de ilginç buluyorlardı İsmet'i... Özellikle kadın / erkek konularında tartışmaya çekmek istiyorlardı. Bir konuşmasını anımsıyorum şimdi. Suudi Arabistan Kıralı Fahd'ı gerçek bir müslüman saymadığını söylüyordu.

"Pes!" dedim kendi kendime. ●

ilk kitabı ay soloları'nın yayımlanması üzerine şair betül tarıman'la söyleşi

● Söyleşen: **Çiğdem Sezer**

Söyleşi konuğumuz Betül Tarıman, 1962 Edirne / Keşan doğumlu. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünü 1986 yılında bitirdi. Halen Kastamonu'da bir lisede Tarih öğretmeni olarak görev yapıyor. Şiirle Ahmet Haşim, Cahit Külebi, Orhan Veli, Edip Cansever, Ahmet Arif, Atilla İlhan gibi şairleri okuyarak tanıştı. 1994 Ali Rıza Ertan Şiir Başarı Ödülü'nü aldı. Sabri Altınel şiir yarışmasında övgüye değer bulundu. Şiirleri, AY SOLOLARI adıyla kitaplaştı. Ödülleri ilk kitabı ve şiiri üzerine söyleştik.

– Sevgili Betül, öncelikle seni ilk kitabından dolayı kutluyorum. Okurlarımız seni Kıyı, Damar, İnsancıl, Karşı, Çağdaş Türk Dili gibi dergilerden tanıyorlar. 'Ay Soloları' adı ile kitaplaşan şiir dosyan kitaplaşma aşamasına gelinceye kadar nasıl bir süreçten geçti ve neden kitap haline gelmesi bu kadar zaman aldı? Bir de kitabını elime aldığımda uzun süredenberi dergilerden izlediğim şiirlerinin tümünü kitabında yer almadığını görüyorum. Oburca bir seçim yapmamış, ayıklama yapma gereksinimi duymuşsun. Bunun nedenini de açıklar mısın?

– Sevgili Çiğdem, uzun süreden beri başta Kıyı olmak üzere, çeşitli yazın dergilerinde şiirlerim yayımlandı ve yayımlanıyor. Uzun süreden beri izlediğim bu dergiler yoluyla kendimden önce yayımlanmış olan şairlerin ve yeni şair adaylarının şiirlerini izleme olanağı buldum. Sürekli şiirimi geliştirmeye çalıştım. Okudum ve araştırdım. Her geçen günün şiirime yeni birşeyler kattığını gördüm. Ve bir gün artık kendime 'yeter artık' dedim. Dergilerde yayımlanan şiirlerim arasından özellikle kitap bütünlüğü taşıyan, imge ve sözcüklerin bilinçlice seçildiği şiirleri ayıklayarak Balıkesir Belediyesi'nce şair Sabri Altınel adına düzenlenen şiir yarışmasında övgüye değer bulunan 'Ay Soloları' adlı dosyamı kitaplaştırmaya karar verdim.

– Sevgili Betül, "sınırsız düş atları gibi alımlı" Eylül'ü de bitirdik. Saat ikibin'e altı var. Sen hâlâ dizdize oturmakta ısrarlı mısın şiirinle?

– Sevgili Çiğdem, "sınırsız düş atları gibi alımlı" Eylül'ünde bittiği şu günlerde bitmeyen bir şey daha var gündemini hiç hitirmeyen: ŞİİR.

"yağmur kıskanmaz gözyaşlarını" adlı şiirinde şöyle diyorsun:

"ah nasıl da aradın
satır aralarını ara renkleri
kısacık bir an'ı çekebilmek için
şiir deltasına"

İşte böyle bir şey benimki de. Yürek verdiğim, el verdiğim, çağına tanık bir şiir.

Evet üzerinden tam iki koca yıl geçti. O sıralarda belki de şiirlerimin dergilerde görülmesini düşlemem bile olası değildi. Yazıyordum, okuyordum, yazdıklarımı paylaşmak istiyordum. Ama nasıl? Belki de uzun yıllar çeşitli nedenlerle böylesi bir ortamdan uzak kalmıştım. Yılmamam gerekiyordu. Yazmalı ve okumalıydım. Bir gün içimdeki kıvılcımı ateşleyen bir şey oldu. Bir arkadaşım elinde KIYI dergisi çıkageldi evimize. Ardından uzun uğraşlar sonucunda sevgili Ahmet Özer'le tanışmamız, Arslan Pulathaneli'nin Kunduracılar Caddesi'ndeki yazıhanesinde görüşmeler ve Meydan Parkı söyleşileri... Artık dizlerime kadar batmıştım şiire. Bu uzun yolda, şiirin göbeğinde yazdım hüzne batırdığım şiirlerimi.

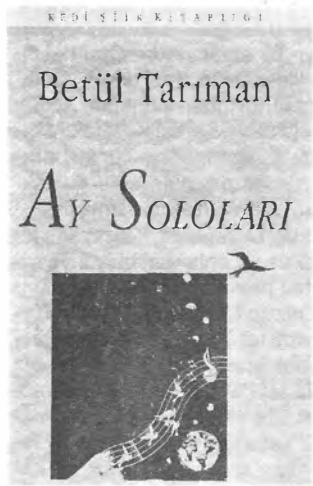

– Senin o bölünmüş dizelerinde konaklarken niye kendimi hep bir sarayın hareminde elimde kamerayla oradan oraya koşuyormuşum gibi duyumsuyorum? İç denizlerinde korsanlar kol geziyor mu hâlâ, bunu öğrenmek istiyorum bir de.

– Belki de çocukluğumdan kalma eskil bir duygu bu. Düşlerimi karanlığın içinde aydınlık tutan, yüreğimi ışıtan bir duygu. Çocukluğumun İstanbul ile sınırlı günlerinde Bizans dönemine ait eserleri gezerken bile kendimi o dönemin bir parçası olarak düşler, tütsülü sahanlıklar, cumbalı evler ve dar sokaklardan hep etkilenirdim. Ve ne zaman eski bir kapının önünden geçsem o Eskişehirli yaşlı ustanın tatlı ezgisiyle gizli bir hüzün akardı iç denizlerime.

Sanırım biraz da bundan o bölünmüş kısa dizelerimde kol gezmesi gözü bağlı korsanların, ya da bir sarayın hareminde...

– Daha yeni kitaplaştı şiirlerin. Kitabından, dergilerden ve mektuplarından izleyebildiğim kadarıyla, "hüzün" bir çığlık olmaktan öte, usul bir sızı gibi yerleşmiş şiirine. Ama şöyle diyorsun "aşksız ve yalansız"da:

"
.....
ah siz kırık tenteneli zamanların
dantel çoraplı meryemi"

Niye burada o kırık tentenenin etime saplandığını duyumsar gibi oldum. Ne dersin, dantel çorapların 'hüzün'den çok 'sevinç' simgesine dönüşmesi çok mu zor?

– 'Hüzün' sözcüğü benim şiirimin temel izleklerinden biri 'çözülünce hüznü mavi gömlekli çiçeklerin', 'düşlerimin güz imgesi bahçesi', 'hüzündü katlanmış gömlek / açık duran kitap / arasına gizli / ılık bir esinti'.

Sanırım sın. Biraz da anlatmak istediğim son dönemde hem erkekler, hem de sistem tarafından ezilen, sömürülen kadınların hüznü. Ses olmak istedim. Bir dize,

bir söz. Tarih boyunca sayısız roller yüklenmiş kadınlarımızın **acı yüklü** yazgısına.

İşte o zaman, bu çürük sistem boğulduğunda 'dantel çorapların' hüznünden çok 'sevinç' simgesine dönüşecek yazacaklarım.

– Sistem bireyi eziyor gerçekte. Yalnız kadını değil. Keşke bu 'cinsli' sorunları aşabilmiş olsak. Yazık ki henüz değil. 'Yemek kitaplarınızı alın ve mutfağınıza girin' sözünü hatırlıyorsun değil mi? Ama işte şiirin mutfağındayız hâlâ. Hiç değilse bu mutfakta sorunların 'cinsli' olmamasını dileyerek, 'ödül' konusuna değinmek istiyorum. Ödüllerin gerekliliğine inanıyor musun? Ödülün şiiri incittiği düşüncesine katılıyor musun? Ali Rıza Ertan Şiir Başarı Ödülü'nü aldın. Sabri Altınel Şiir Yarışması'nda övgüye değer bulundun. Tam da şiirin uçurum sokağına adım atmışken, nasıl etkiledi seni bu ödüller?

– Sevgili Çiğdem, ödüller üzerine çok şey yazıldı ve söylendi. Her ne kadar ödül onaylanmak anlamına gelmese de, ben bu güzel duyguyu şair Ali Rıza Ertan adına düzenlenen yarışmada başarı ödülü aldığımda yaşadım. Bir de Sabri Altınel Şiir Yarışması'nda övgüye değer bulunduğumda...

Ben şiirin uçurum sokağına adım atmış bir şair olarak, ödüllerin şairi güdüleyici özelliği olduğuna inanıyorum. Eğer iyi şiir üretmek istiyorsan, Türk şiirine yeni şiirler kazandırmak istiyorsan zaten ödül almadan da bunu gerçekleştirebiliyorsun. Ki bunu ödül almadan gerçekleştirebilmiş pek çok şair var.

Haydar Ergülen, 'şiir bitti sıra ödüle geldi' adlı yazısında şöyle diyor: "Şiirin dergiler ya da kitaplar aracılığıyla dolaşıma girmesi zaten ödüldür". Gerçekten de bir şair için şiirin okur tarafından paylaşılması kadar güzel ne olabilir?

Fakat bir de yitirilen şairi anımsamak, şiir okuruyla buluşmak açısından bakıldığında, kazanılan bu ödül anlamlı geliyor yine de bana.

Böyle düşündüğümde de ödülün şiiri incitmediğini ve her zaman nitelikli şiirlerin dergilerde şiir okurunu bulacağına inanıyorum.

– Sevgili Betül, bu yalnızlıkta oldukça kalabalığız ne yazık ki. Ama bunu aşabilmiş kentler de yok değil. Örnekse, ikimizin de kıyılarından okyanusa yelken açtığımız Trabzon. Yanıbaşında Ordu ve ORSEV. Sen o kıyılardan neler getirdin Anadolu'ya şiir adına?

– Evet, aynı kıyılardan yelken açtık okyanusa, aynı kıyılardan bir taşra kentinde bir dergiyi yaşatmanın isteğiyle.

İstanbul ve Ankara'da birkaç sayı çıkıp, daha sonra batan dergileri gözönüne alırsak; uzun yıllar pek çok sanatçıya okul olmuş, onların sanatçı kimliğini yeşertmiş, bir anlamda kucaklamış olan bu derginin yaklaşık on yıldır varlığını sürdürmesi küçümsenecek bir olay değil. Anadolu dergiciliğinde başlıbaşına bir olay, evrensele uzanan bir çizgidir. Tabi bu dergilere Antalya'da İnsan, Bursa'da Yeni Biçem, Kayseri'de Eşik'i de eklemek gerek.

Ben 'KIYI EMEKÇİLERİ' ile Nisan 92 tarihinde tanıştım. Edebiyatın o büyülü dünyasına Kıyı ile adım attım. Anadolu'nun uzak bir taşra kentinde sanata gönül vermiş insanların zoru nasıl başardıklarını yine o antik Trabzon kentinde gördüm.

Şimdilerde ise, yine bir kıyı kentte, Karadeniz'in bir başka şirin köşesinde, Kastamonu'da, Kastamonu'nun tarihi ve kültürel zenginliklerini ortaya çıkaracak nitelikte yazılar yazmaya çalışıyor ve kurtuluş savaşı yıllarının bu önemli kentinin sesini Kıyı dergisi aracılığıyla duyurmaya çalışıyorum. ●

kırk yaş şiiri

Abdülkadir Paksoy

Bakışın ardındaki gülüşün ardındayım
Gülüşün ardındaki bakışın
İki dağ arasındayım
Düş ile aldanışın

Bunca güzellik n'olacak
Su acımadan sesi kıracak, ses suyu
Beni kimler duymayacak
Zati duysalar da n'olacak

Yaş kırk, geriye saymaya başladı ömür
Hiçbir şeyin ortasında değilim
Ya ucundayım ya başında
Beni bir çocuğa sayın

Beni bir çocuğa sayın
En çok bundan noşnut kalacağım
Evde büyüğüm, işte büyük, çarşıda pazarda büyük
Bırakın da bari şiirlerde çcuklaşayım

Herşey ne kadar da çabuk eskiyor
Sıradan insanlar herşeyi daha iyi biliyor
Vazgeçtim gök elmasından, yer yıldızından
Elveda insan kardeşlerim elveda
Beni artık yeraltı çağırıyor.

(Desen: Henry Moore)

sütçüye gitmenin inanılmaz güzelliği

● Fatma Gürel

Yazlıkta en hoşuma giderek yaptığım işlerden biri akşam üstü süt almaya gitmektir.

Akşamın yaklaştığı, güneşin dağların arkasına henüz devrildiği saatlerdir. Çünkü akşam sütü bu saatlerde sağılır. Daha önce giderseniz beklemek gerekir. Vakit geldiğinde rahat ayakkabılarımı giyer, yaklaşık üç litre alan mavi süt kovamı ve para çantamı alıp çıkardım.

Ortalık artık görünmeyen güneşin beyaz aydınlığı içindedir. Bazı balkonlarda akşam yemeği hazırlıkları başlamıştır. Evlerin bahçeleri arasından yürürüm. Her gün gördüğüm, önlerinden geçtiğim bahçelere yeniden bir göz atarım. Hocanımların koyu kırmızı güllerine, Saffet Bey'in yavruağzı glayörlerine sevgiyle ve dikkatle yeniden bakarım. Sonra yürüyüşümü sürdürür, sitenin içindeki yollar bitince, sınırdaki dikenli tellerin ve böğürtlenlerin arasından arka yola geçerim. Bu saatte toprak yolda kimseler yoktur. Sessizdir. Yüzümü akşamın küçük esintisine verir, elimdeki kovayı sallaya sallaya yürürüm. Çalılıların ve hayıtların arasındaki tahta köprüyü dikkatlice geçerim. Küçük su birikintisinde hoplaşan kurbağalara yüz vermem.

Burdan sonra yol genişler ve bir düzlüğe dönüşür. Sol yan hep yeni yapılarla dolmak üzeredir. Sağda ise bahçeler, tarlalar, ağaçlıklar uzar gider. Şimdi oralarda da tek tük inşaatlar başlamıştır.

Küçük armut ağacının yanına varınca, her zamanki yerimde dururum. Kovayı sallamayı bırakıp, öylece birkaç dakika bakarım. Yolun sağında küçük sapsarı bir tarla vardır. Bu bir Van Gogh tablosudur. Yahutta onun çizdiği buğday tarlalarından birinin gerçeğidir. Hasat biçilmiş, toprakta kalan kısa saplar tarlayı boydan boya sarıya boyamıştır. Ortada sivri bir saman yığını durur. Samanlar denk yapılmış, yan yana, üst üste konulmuş olduğundan, yığının her yanında açıklı koyulu sarılar parlar. Hemen onun kıyısında, küçük adımlarla dolaşan kahverengi bir at bağlıdır. Gökyüzü, arkada mavi bir fon oluşturur. Bu mavi, ne açık mavidir, ne de lacivert... Van Gogh'u düşünürüm. Onu, arkasında rengi atmış siyah bir pardesü, kalıbı bozulmuş bir fötr şapka ve traşsız çökgün yüzü ile tarlanın kenarında oturmuş bu tabloyu çizerken görürüm. Tuvalinde hardal sarısı, saman sarısı, altın sarısı çizgiler vardır. Benim orda, arkadaki yolda durup baktığımı anlayınca, başını bana çevirir. Gözleri hüzün doludur. Göz göze geliriz. Onun doğaya karşı duyduğu coşkuyu, sevgiyi, sanatını yaşatmak için yaşadığı sıkıntı ve bunalımları düşünürüm. Bu tablo bittiğinde ne güzel olacak kimbilir derim. Ama o bitirmeden de onun gözü ile tarlaya bakabilirim... Sonra artık bu resmi yeterince seyrettiğimi anlayınca yola koyulurum.

Taa buralara kadar sokulan yeni yapıların yanından geçerim ve sütçünün bahçesini çeviren tahta perdenin önüne varırım. Tahta kapıyı tutan mandalı, elimi aralıktan sokarak açarım. Kapıyı biraz kaldırmazsanız açılmaz. Altı toprağa dayanmıştır. Girdikten sonra yine yerine getirip, yukarıdan bırakacaksınız. Ben de öyle yaparım.

Hava biraz daha esmerleşmiştir. Sütçülerin evinde ışık vardır. Ev bahçenin ucundadır. Sütçü ailesi burada yazın oturur, kışın durmazlar. Hem hayvanlarına daha rahat bakabilmek, hem de kendileri yazı serin geçirmek için, yazları ilçeden buraya gelirler. Eve varıncaya kadar, domates ve biber dikili bahçeden, iki büyük erik ağacının altından geçmek gerekir. Islanmış toprak kokusu ve hafif bir gübre kokusu karışımı, bahçenin havasını doldurmuştur.

Köşede, yalağında her zaman su olan bir çeşme vardır. Evin çevresi hep çiçeklerle doludur. Ortancalar, sardunyalar, mercanlar, kadifeler, küpeler, yıldızlar kimisi yere, kimisi yağ tenekesi, yoğurt kabı, salça kutusu ne buldularsa içine yerleşmişlerdir. Hepsinin keyfi yerindedir.

Bu saatte sütçünün karısı genellikle içerde, mutfakta olur. Sütçü ise, evin dibindeki büyük erik ağacının altında bulunan çardağa serili hasıra oturmuş haberleri izlemekterdir. Odalardan birinin penceresinden dışarı doğru çevrilmiş olan renkli tv sesini ve görüntüsünü ona kadar ulaştırır. Sütçü ufak tefek, kır saçlı, çökgün yüzlü, kasketli bir adamdır. Yaşlı henüz ellinin ikinci yarısına varmamış olduğu halde, karısı ona "dede" der. Çok genç yaşta evlendikleri için erken çocuk ve torun sahibi olmuşlar, bu nedenle ikisi de yaşlılığı, birisi "dede", birisi "nine", olmayı benimsemişlerdir.

Sütçünün karısı benim geldiğimi anlayınca hemen dışarı çıkar. benim geldiğimi anlaması ise hiç zor olmaz. Çünkü köşede bağlı kurt köpeği, yaz boyunca beni görmesine karşın, her gelişimde havlayarak gelişimi yeniden ilan eder. Sütçünün karısı ayağında şalvarı, başında beyaz örtüsü ile kapıda belirince, önce ona susmasını söyler. Sonra "hoşgeldin" deyip, güler. Güneş yanığı yüzünde dişleri bembeyaz parlar. Elimdeki kovayı alıp, o sırada içerde dolaşan gelin kıza uzatır. Kız kova ile arka tarafa gider. Açık kapıdan, floresan lambanın aydınlattığı odalardan birisi görülür. Yer kilimlerle ve halılarla bir santimetre kare boşluk kalmayacak biçimde sımsıkı örtülmüştür. Duvar boyunca bir seki ve üstündeki yastıklarda beyaz dantel örtüler vardır.

Gelin kovayı doldurup getirinceye kadar konuşuruz. Konuşmamız kısa sürer

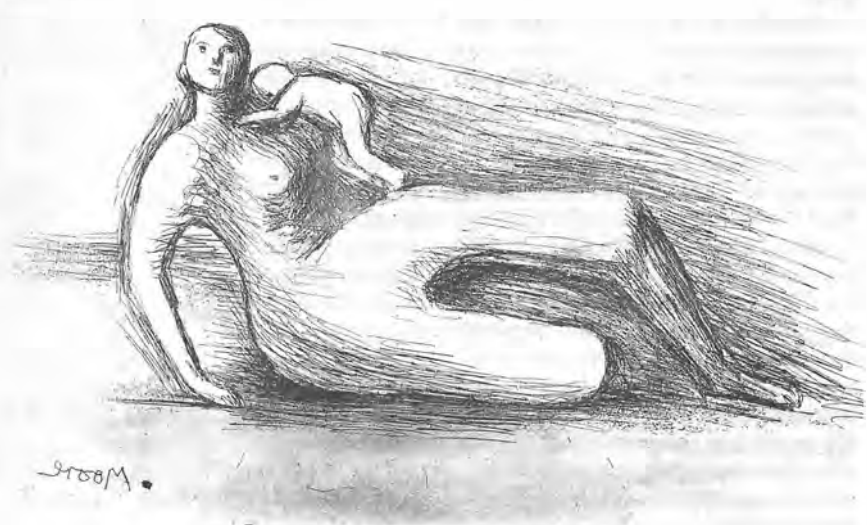

(Desen: Henry Moore)

ama bu süre içinde birbirimizi tanımışızdır. Önce o bana, hatırımı sorar. Sonra ben ona, bir gün önceki duruma uygun bir soru sorarım. Örneğin, "sarı buzağının hastalığı nasıl oldu?" derim. O da, veteriner getirdiklerini, yemden zehirlenmiş olduğunu söylediğini, ilaç verdiğini, yavrucuğun biraz gözünün açıldığını, anlatır. Başka bir gün o bana, "Ankara'dan beklediğiniz küçük yeğenler geldi mi?" der. Ben de,. "geldiler, onun için bugün fazla alacağım sütü" derim. O da bana, "Ee ne yapacaksın, dünya hali" der. Yahut son günlerin en önemli konusunu konuşuruz. Küçük kızları, şu karşıdaki inşaatlarda çalışan bir işçi ile kaçmıştı ya... Sütçü ve karısı ilk günler üzüntü ve kızgınlık içindeydiler. Ama şimdi, damatla, kızın gelip el öptüklerini ve böylece barıştıklarını anlatır. "Ne yapalım evlat, zaten olan olmuş" der. Nikah hazırlıklarına başladıklarını, aslında bu inşaat işçisine kaçmasa daha iyi kısmetinin çıkabileceğini, çünkü kızın yirmi yaşına daha yeni girdiğini, bu bahçenin yakında satılacağını, yerine elli daire verdiklerini, o zamana kadar sabretse daha iyi bir evlilik yapabileceğini, ama gençlerin akıllarının ermediğini, hoş dedenin de zamanında onu kaçırmış olduğunu anlatır.

O sırada içerden gelen gelin kız, süt dolu kovayı bana uzatır. Ben de parasını... Paranın üstü çıkmazsa, karısı, çardakta oturmuş dikkatle haberleri izlemekte olan sütçüye, "dede sende var mı?" diye sorar. Dede ceplerini araştırıp bulur. Yeni sağılmış süt, kovayı ılıcık yapmıştır. Onlara "iyi akşamlar" deyip ayrılırım. Bahçeden geçip, tahta kapıdan çıkarım. Bu kez mandalı yerine takarım. Kovayı hiç sallamamaya özen gösteririm. Van Gogh'un buğday tarlasının yanından geçerken yine bir göz atarım ama oyalanmam. Saman sarıları, şimdi hardal sarısına dönmüştür. At, deminki gibi dolaşmamakta, yığının yanında heykel gibi durmaktadır. Gökyüzü biraz daha koyulmuş, tarlanın üstüne akşamın gölgesi düşmüştür.

Tahta köprüden geçerim. Sitenin sınırından girince, geldiğim yoldan başka bir yola sapar, başka bahçelerin arasından geçmek isterim.

Bazen, elimde süt kovası ile dönerken beni gören komşularımdan birisi, "bizim sütçüye söyleyelim de size de getirsin, bizimki kapıya kadar getiriyor" diyecek olur. O zaman, "yürüyüş yapıyorum ben" derim gülerek. Onlara, Van Gogh'un tarlasını seyrettiğimi, hatta ressamın kendisini gördüğümü, onunla göz göze geldiğimi, sonra sütçü Tevye'nin(*) karısı ile görüşüp konuştuğumu ve bunları yapmaktan çok hoşlandığımı hiç söylemem... ●

(*) Damdaki kemancı'nın sütçü Tevye'si.

zaman kaygısı

Özgen Seçkin

Nasıl da yakalanmışım zorlu zamana
değirmen taşlarındayım tanklar altında
boğazıma dek bir kuyu ve afrika
tam da düğmesine basarken görünümün
uçuruma doğru dörtnal delikanlılar

Yitirdik zamanı özellikle ben
uslanıp yaslanmasaydım bu koca dağa
bu güz bu eylül, dışında kalsaydı bilgimin
ey hayat beklemeseydim erken bir sabahını
nasıl da ilişmişim böyle bir kıskaca

Acı bir bibere bulamışım yüzümü
kimse görmüyor saatin kaç olduğunu
çan rus ruleti çınlıyor ezan ateşi
ne sen tuhafsın ne o bir peri
yayıkta ayran gibi içimdeki serseri

Balığa çıksam göğün yerle birleştiği intihara baksam
mavi bir yolculuktur hep gönlümde zaman
affetmez kaçsam ormanlara bir koşu
bulduğu noktada çeker kalemini o hızla
rüzgâr olsam da alır imzamı

Geçiyor yüzyılın üstünden bir mermi
yivlerinde ötüşen insan siluetleri
korkumla kalmak istemem yanlışımla yaşamak
onlar kocasın ben genceleyim
unutmuyorum bilgeme verdiğim sözü

— *köy enstitülerinin 55. yılında*

anılarla, ağladığımız gün

● **Mevlüt Kaplan**

"Sürer, eker biçeriz, güvenip ötesine,
Milletin her kazancı milletin kesesine,
Toplandık baş çiftçinin Atatürk'ün sesine,
Topraklar savaş için ziraat cephesine."

Köy Enstitüleri'nin simgesi haline gelen, güftesini Behçet Kemal Çağlar'ın yazdığı ZİRAAT MARŞI bu dizelerle başlar.

Bugüne değin ulaşan yaşam çizgimin her aşaması ve her boyutunda İsmail Hakkı Tonguç'la, Hasan Ali Yücel'e borçlu olduğumu düşünmüşümdür. Çünkü, köyde doğmuş, Köy Enstitüsü'nde okumuştum. Ulusunu, ülkesini yürekten seven o kişiler olmasaydı acaba Köy Enstitüleri kurulur muydu? Kısa bir süre içinde 33 bini aşkın köy çocuğu köye öğretmen olarak gönderilebilir miydi? Bizler, soyumuzun hayal bile edemedikleri büyük ve uygar kentlere gelebilir; sosyal, kültürel yaşamına uyabilir miydik? Arada bir de olsa zaman zaman doğduğum köye uğruyorum. Çocukluk arkadaşlarımı bana göre çok daha yaşlanmış, birbirine karışmış, ağaran saç ve sakalları arasında kalan avurtlarının çökmüş olduğunu görürüm. Hepsi de bana özentili bir beğeni ile bakarlar. Onların her defasında beni farklı, ayrıcalıklı bir ortamda bulunduğumu çağrıştırmaları, yüreğimin derinliklerinden kopup gelen buruk bir acıya neden olur.

Kültür şenliklerinin, çeşitli yarışma ve festivallerin havaların ısınmasıyla daha çok ilkbahar ve yaz aylarında düzenlendiğine tanık oluyoruz. Son yıllarda bu gelenek zincirinin bir halkasını da on yedi nisanların ötesinde kutlanan Köy Enstitüleri oluşturmaya başladı. Geçen yıl Gölköy'de orayı bitirenlerin toplantısı vardı. 40 - 50 yıl öncesinin yanık yüzlü, bugünün omuzları çökmüş deneyimli gençleri, birbirlerini özlemle kucaklamış olmaları mayanın tutmasına yol açmış, on yedi nisanlarda yapılan yerel etkinliklere bu kez de illeri, bölgeleri içine alan, geniş katılımlı kutlama ve anmalara doğru gidilmeye başlanmıştır. Bu yıl bunlardan biri de Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü'nde gerçekleştirilecek, orayı bitirenler 2 Temmuzda Çifteler'de buluşacak, ortak anılarını yeniden dile getireceklerdi. Ben de çağrılıydım. Ne de olsa Çifteler Köy Enstitüsü kardeş okul sayılırdı. Oraya gitmekten mutluluk duyacaktım. Yol hazırlığına girişmiştim ki, değişik yerlerden arkası arkasına beş çağrı mektubu aldım. Biri Konya'dan geliyordu. İvrizliler Eğitim Kültür Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği "İvriz Günü" düzenlemiş. İkinci mektup Ankara'dandı. Edebiyatçılar Derneği'nin yıllık olağan kongresi varmış. Üçüncü mektup Ankara'dan, Talip Apaydın'ın imzasını taşıyordu. "Köy Enstitüleri Vakfı"nın kuruluşuna ilişkin toplantı yapılacakmış. Kurucular arasında Osman Bolulu, Mehmet Başaran, Talip Apaydın, Ali Dündar, Dursun Kut, Engin Tonguç, Ali Yılmaz yer alıyordu. Son çağrı ise, Bornova Belediyesi Kültür Müdürü Hüseyin Yurttaş'tandı. Sıvas olaylarının birinci yıldönümü nedeniyle İzmir'de bulunan yazın adamları için toplu imza günü düzenlerımiş, ay-rıca resim sergisi gezilecekmiş. Toplu imza günü yedi Temmuzdaydı. Muzaffer İzgü bir konuşma ile maşa olanları ve onların arkasında bulunan karanlık güçleri lanetleyecekti, sonra da Akşehir'e Nasrettin Hoca Şenlikleri'ne gidecekti.

Çağrı mektuplarını okuyunca şaşırdım. Hangisine karar vereceğimi bilemedim. Aslında hepsi güzeldi. Hiç birini kaçırmak istemiyordum. Öte yandan ise, İvriz Köy Enstitüsü mezunuydum. Aradan 47 yıl gibi uzun bir süre geçmişti. Bu bir fırsattı. Öğrenim gördüğümüz beş yıl boyunca acı ve tatlı günleri birlikte paylaştığımız arkadaşlarım bir film şeridi gibi gözümün önünden geçti. Onlarla olmayı düşünmek bile keyifliydi. O anda kararımı vermiştim.

Uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra Ereğli'ye vardım. Ön toplantı öğretmen evindeydi. Çaybahçesi ana - baba günüydü. Birbirimizi tanımakta zorlandığımız çok sayıda arkadaşla karşılaştık. Özlemle kucaklaştık. Ereğli Belediye Başkanı Kenan Akpınar da öğretmen kökenliymiş. O da aramızdaydı. İvriz Köy Enstitüsü'ne, İvriz suyuna ve ünlü Eti Kabartmasına gidilecekti. Belediye otobüsleri bizi bekliyordu. Niğde'den, Bor'dan, Aksaray'dan, Mersin'den, Karaman'dan da çok sayıda minibüs, otobüs gelmişti. Özel arabalılar da az sayılmazdı. Hareket saati ondu. Bir anonsla Ereğli Eğitimciler Sendikası'nın düzenlediği kitap ve resim sergisine çağrıldık. Sıvas katliamına ilişkin bir bildiri okundu. Hunharca öldürülen 37 can için saygı duruşunda bulunuldu. "Geleneksel İvriz Günü"nü düzenleyen komite adına İsmet Beyazıt işaret verdi. Belediye otobüslerine alındık. Konvoy halinde yürüdük. Yolumuz 20 kilometre sürecekti. Yarım yüzyıldır görüşmediğimiz arkadaşlarımızla bir kez daha İvriz Köy Enstitüsü'nün havasını soluyacak, suyunu içecektik. İçim içime sığmıyordu. Anlam veremediğim bir coşku ile doluydum. En küçüğümüz 50 - 60 yaşındaydı. Herkes torun sahibi, dedeydi. Bir an önce buğday, arpa ektiğimiz, meyve, sebze dikdiğimiz, canımız gibi koruduğumuz bağ ve bahçelerimizi görmek için sabırsızlanıyordum. Ereğli ve çevresi her zaman olduğu gibi yine yeşillikler içindeydi. Söğüt, kavak ve binbir çeşit meyve ağaçlarıyla göz alabildiğine büyük bir denizi andırıyordu. Kirazın, vişnenin alı, moruna karışmış, yerlere sarkan dallar salkım saçaktı. Son yıllarda beyaz kiraz Ereğli'nin en gözde meyvesi olmuş. Oysa biz burayı, ünü yurtdışına taşan elmalarıyla tanırdık. Bu yörede ürünün her türlüsü yetişiyor. Nohut, mercimek ve buğday tarlaları bir uçtan uca. Su kıyılarını, toprakları birbirlerinden ayıran sınırlar söğüt ve kavak ağaçları ile çevrili.

Çocukluk ve gençlik günlerimin Sarıca Köyü, Çerkez Köyü, Tont Köyü daha da genişleyerek önceki gibi her tondaki yeşilin ortasına gömülmüş. İvriz suyunu bölen Çerkez Köyü köprüsünü geçince İvriz Köy Enstitüsü'nün 17 bin dönümlük topraklarına giriyoruz. 47 yıl önce Ereğli ve çevre köylerinin bağları, bahçeleri, tahıl tarlaları ile boy ölçüşen bu topraklar bıçakla kesilmiş gibi gevenle, yabanıl otlar ve çakır dikenleriyle kaplanmış, kıraç, boz toprakla karşılaştık. Hiç ummadığımız bu kötü görüntüden şoke olmayan kalmadı. Sürülmeyen, işlenmeyen, ota, çöpe terkedilen bu güzelim tarlalar bilerek baştan başa kısırlaştırılmış, yozlaştırılmıştır.

Bir zamanlar binlerce öğretmen adayına rehberlik eden uygulama okulumuz yerle bir edilmiş. Kan, ter içerisinde güçlükle yaptığımız yatakhanemiz, dershanelerimiz, yönetim binalarımız sanki amansız bir depreme uğramış. O günden bugüne ulaşamayan öğretmen lojmanları, kümesler, ağıllar ve ahırlar olduğu gibi çökmüş. Merdivenler toprağa gömülmüş. Diktiğimiz, ağzımızla taşıyarak cansuyu verdiğimiz o güzelim akasya ağaçları, çınarlar, tatlı çekirdekli tokalon kayısılar, papaz erikleri, İtalyan ve can erikleri, starking, golden, tavşanbaşı elmaları, çavuş üzümleri, devegözü büzgülüler, kantartopu, göksulu armutlar sanki hiç mi hiç dikilmemiş. Sanki

yüzlerce öğrenciye besin kaynaklığı yapmamış. Gölgesinde ders çalıştığımız, kitap okuduğumuz binlerce ağaçtan ne bir kök, ne bir kütük kalmış. Günlerden cumartesi olduğu halde dikenler içerisinde kalmış olan bayrak direği yalnızdı, üzgündü, ayyıldızlı bayraktan yoksundu.

Ortalıkta ne bir öğretmen, ne bir öğrenci ne de yönetici vardı. Sadece ortayerde yaşam zevkinden uzak kalmış bir yapı görünüyordu. Alnında ise "İvriz Anadolu Öğretmen Lisesi" yazılıydı.

Arkadaşlarım gibi ben de ofun, sofun oldum. Buralardan korkunç bir deprem mi, yoksa Yunan gâvuru mu geçmişti? Bu duyarsızlığın, bu talanın, bu düşmanlığın nedeni ne olabilirdi? Sahipsiz miydi buralar? Eğitim öğretim neredeydi? Biz iş içindeydik. Eğitim; üretim için vardı. Dershanelerde, kitaplıklarda harıl harıl okurduk. İşliklerden makine, destere, çekiç sesleri yükselirdi. Tanm alanlarında sebzeler, meyveler ve buğdaylar arasında aynk kazar, ark açar, su mandalı yapardık. Koca boynuzlu öküzlerle çift sürer, buzağılı sarı inekleri, çifte kuzulu koyunları, şeytan çekici keçileri otlatır, sağardık. Folluklardan yumurta toplar, kovanlardan bal alırdık. Kendimiz üretir, kendimiz yerdik. Harcıyla, tuğlası, demiri ve kerestesiyle tüm yapıları kendimiz yapardık. Diktiğimiz her ağaç çevreye canlılık getirir, bozkın yaşama döndürürdük. Dallara yuva kuran renkli ispinozlar, cıvıltıları ile bize eşlik ederdi.

Sutunlu tepesi öfke ile bakıyor olup bitenlere. Gaybi yolu taşla, kaya. Durlaz deresi ağlamaklı. Sanki her yandan çığlık sesleri yükseliyor. Kulaklanmda garip bir uğultu. Kendimi tutamıyorum. Ağlıyorum. Tüm gözler yaşlı. Buralara sanki darağaçları kurulmuş. Uygarlık ipe çekilmiş. Çağdaşlık yok edilmiş. Vay benim emeklerim. Soğuktan çatlayan, şişen ellerim, güneşle yanan tenim, boşa akan terim vay... Vay...

Enstitümüzün canı çoktan çıkmış. Ortalıkta sadece koca bir ceset yatıyor. Bu ruhsuz yerde daha fazla kalamazdık. 15 - 20 dakika içinde alınterimizle gözyaşımız birbirine karışmıştı. Daha fazla kalarak yürek kanatmaya, ağlayıp dövünmeye gerek yoktu.

Boynu bükük okulumuzu hıçkırıklarla terkettik. Geldiğimize, gördüğümüze pişmandık.

İvriz'e ulaştığımız zaman 1947'li yıllarda Bolkar dağlarından fışkırarak deli deli akan İvriz Suyu'nun dizginlenmiş olduğunu gördük. Koyun Çayın'na 80 milyon tonluk baraj kurulmuş. Ereğli ovası görkemli yeşilliğini bu suya borçlu. Gel gör ki, su akar, İvriz ağlar, burnu büyük Toroslar yüksekten bakar.

Şimdi ünlü İvriz Hitit kabartması önündeyiz. Ayranla, peynir sıkmalı bazlamayla karşılanıyoruz. Çevrede köylüler kiraz satıyorlar.

Hitit dönemine ilişkin kaya kabartması Tuvana Kralı Varpalavas tarafından İ. Ö. 8. yüzyılda yaptırılmış. Bereket Tanrısı Tarhundas ile onun karşısında tapınan Kral Varparalavas figürleri vardır. Arka kısımdaki Hitit Hiyorolif yazısında ise, buğday ve üzümün bolluk getirdiği anlatılmaktadır.

40 - 50 yıl önce bu anıttan esinlenerek bugün bir çöl haline dönüştürülen İvriz Köy Enstitüsü'nü cennetten bir köşe yapmıştık. Sırtımızda kum ve çimento torbaları taşıyarak Durlaz köyünden zorluklara, yokluklara göğüs gererek su getirmiştik. Direkler dikerek, teller gererek Sanca Köyünden elektrik almıştık. Öğretmenlerimiz, yöneticilerimiz bize her yönden örnek ve rehber olmuşlardı. İşte bu yüzden Recep Gürel'i, İ. Sefa Güner'i, Hamit Özmenek'i, S. Ziya Büyükaksoy'u, İhsan Baykal'ı, Ferruh Senan'ı, A. İhsan Beyhan'ı unutmuyoruz. Yaşayanlara uzun ömür, ayrılanlara rahmet diliyoruz. Adlarını saygı ile anıyoruz.

Enstitü gibi İvriz köyü de harabe görünümünde. Çatılar uçmuş. Bacalar, duvarlar yıkılmış. Evlerin çoğu boş. İnsanlar büyük kentlere taşınmışlar. Ereğli avukatlarından Şevki Yiğit İvriz Suyu'nun kıyısına güzel bir bahçe kurmuş, içine köşk yaptırmış. Çevre fındık ve çeşitli meyve ağaçları ile yemyeşil. Bahçenin bir köşesine ocaklar yapılmış, ateşler yakılmış, pilav ve et kazanları konmuş. Ortada mikrofon düzeneği var. Ağaçların aralarına hoparlörler yerleştirilmiş. Açılış yapılıyor. Ölen arkadaşlarımız için saygı duruşunda bulunuyoruz. İstiklâl Marşı söylüyoruz. Yurdun dört bir yöresinden akıp gelen 500'ü aşkın İvrizli bahçeyi doldurmuş durumda. Herkes sırayla mikrofonda kendisini tanıtıyor. Kimler yok ki; Ali Karcı, Kemal Göker, Galip Taşkafa, Mehmet Karaman, Mehmet Dağ, Mehmet Özer, Kuddusi Çözük, Fikret Ünlü, Hacı Angı, Prof. Ayşe Baysal, Prof. Hasan Çelik (Amerika'dan gelmiş) ve daha niceleri... Gazeteci Mustafa Ekmekçi de aramızdaydı. Çağrılı olduğu halde "Bizim Köy"lü Mahmut Makal gelmemişti. Mustafa Üstündağ ise genç yaşta yitirdiklerimiz arasındaydı.

Topluca İvriz Köy Enstitüsü Marşı'nı söyledik:

"Kök saldık Toroslara,
Başı göklere değli,
Bir yanımız Tont, İvriz,
Bir yanımız Ereğli."

Böylece, güfte yazarı Mustafa Bakkal'ı da anmış olduk. Anılar, fıkralar birbirini izledi. Halay çektik, horon teptik. Konya kaşık havaları ile coşanlar, oynayanlar pistte yer bırakmadılar. Akşam yemeğinde etli, pilavlı karavanlara kaşık salladık, nostalji yaşadık.

Zaman ilerlemiş, hava kararmıştı. Şoförler otobüslerdeki yerini aldı, marşa bastılar. Buruk yaşadığımız, geçmişin anıları ile ağlaştığımız gün sona ermiş, dönüş yolculuğu başlamıştı.

Otobüste koltuğuma oturur oturmaz gözlerimi kapadım. Yok edilen İvriz Köy Enstitüsü'nün acılı etkisinden sıyrılamıyordum. Geçmişle bugünü kafamda karşılaştırarak irdeledim.

Öğretmen okulları, Köy Enstitüleri kapatılmış; Anadolu Öğretmen lisesine dönüştürülmüştü. Liseyi bitiren bir gencin, köye öğretmen olma gibi bir hazırlığı ve endişesi yoktu. Onun tek düşüncesi her hangi bir üniversiteye kapağı atabilmekti. Eğitim hedefi sadece buydu. Kuru, ezberci kulluk felsefesine inandırılmıştı. Ne yapsındı böylesi kafalar ağacı, toprağı. Nasıl olsa ekmek elden, su göldendi. Ödenek boldu. Arkada devlet baba vardı. Böyle olunca iş içinde, iş aracılığı ile eğitim de neyin nesiydi... Üstelik, kendin üret, kendin tüket gibi emeğe dayalı zor bir çabaya kim yanaşırdı? Girersin kuru bir binanın içerisine, dünya ile doğa ve çevre ile ilişkini kesersin, asmayı çardakta, suyu bardakta görür, yaşar, yaşlanır gidersin. Neylersin tanmı, sanat ve kültürü... Hem biz köylüydük. Bunlar öyle mi ya?..

Yüzyıllar boyu köylüyü bir yük hayvanı gibi kullanmayı alışkanlık haline getirmiş olan zihniyet, bindiği atın kendisinden akıllı olmasını istemiyordu. 1946 sonrasında çalınmak istenen minareye kılıf hazırlama telâşı işte bu yüzdendi. Köy Enstitüleri ile Halkevleri aynı paralelde kuruluşlardı. İkisi de komünist yuvasıydı... İkisinin de yoluna bomba koymak, tekerine çomak sokmak lâzımdı. Ne demekti kızla erkeğin aynı çatı altında ders görmesi?.. Ne demekti ateşle barutun bir arada durması?.. Ereğli köylerinde propagandaya çıkmış olan suçlu politikacı, alkış alacağını sanıyor, övünüyordu:

"Kızları erkeklerden ayırmakla namusunuzu temizledik. İyi etmedik mi?" diyordu.

Durlaz köylü Necip Ağa ise ona tokat gibi inen şu yanıtı veriyordu:

"İyi ama bey, senin kızla benim oğlan Ereğli lisesinde aynı sırada oturuyorlar. Kendi namusunuzu nasıl temizleyeceksiniz?"

Köy Enstitülerini duygu sömürüsü yapan din bezirgânı, marabacı toprak ağası, çarpık düşünceli politikacı üçlüsü yıktı. Hasan Ali Yücel'i, İsmail Hakkı Tonguç'u anlamayanlar elbet bir gün tarih önünde yargılanmaktan kendilerini kurtaramayacaklardır. ●

** Mevlüt Kaplan hocamızın yazısını Nisan sayımızda yayımlamak amacıyla bir süre bekletmek durumunda kaldık. Yazıdaki zaman farklarının olması bu nedendendir.*

— öykü

moğol bıyıklar

● Zekeriya Saka

Enver Bey, çekyatın üzerine bağdaş kurmuş, televizyona sol yanını dönmüş; sağ eliyle, iri taneli, tek kol, Oltu Taşı'ndan yapılma tesbihini çekiyor; sol eliyle de dudaklarının yanlarından aşağıya sarkmış Moğol bıyıklarının uçlarını çekiştiriyordu. Eniştesiyle, "millî - mânevi" konuları birbirini desteklercesine irdelemeleri bitmişti. Daha doğrusu, konuk bulunduğu bu evdeki evin babası, onun soru ya da tezlerine, bazan başını sallayarak, bazan da "he... hı!.." gibi ünlemlerle, yasak savar gibi, yanıt vermeye çalışmıştı. Eniştesinin kayıtsızlığı, hanımı ile ablasının mutfakta oluşu, yeğenleri İlker ile Gülen'in televizyondaki yarışma izlencesinin şamatasına kapılmış olmaları iyice canını sıkıyordu.

"Doğru dürüst bir kanal açın da izleyelim."

Bu, üçüncü işittirmesiydi. Aldıran olmadı. İri gövdesiyle öteye beriye devindi. Bağdaştaki alttaki bacağını üste alıp ayak değiştirdi. Çekyat çadırdadı.

"Nerede şu kumanda... Sende mi kız, Gülen?"

"Bende değil... Bu evde kumanda kimin cebinde gezer daha öğrenmedin mi?"

"Şu dayıma da ne oluyor? Konuksa, konukluğunu bilsin." diye geçirdi içinden İlker.

Dayısının eli yine bıyıklarındaydı. Söz bıyıkların neyi simgelediğine gelince, bir kezinde sert tartışma geçmişti aralarında İlker'le dayısının.

"Dayı o bıyıklar sana hiç yakışmıyor; kes onların dudaklarının kıyısından sıçan kuyruğu gibi sarkan uçlarını... Posbıyık bırak. Burnunun altına çok güzel yakışır."

"Bunlar Türk bıyığıdır Türk!.. O senin dediğin kümünist bıyığı..."

"Altmış milyonda bir sen, bir de senin gibi birkaç yüz insan Türk; başka Türk yok!"

"Kes onları, ya da kazı dibinden de hiç olmazsa, uygar bir görünüm alsın burnunun altı."

"Daha bokun yalıya inmedi; bana akıl vermeye kalkma ulan! Ben bu bıyıkları yerim... Yerim, ama ne zaman senin aklına uyar, senin gibi komünist olursam!.."

Uzamıştı bu tartışma. Sonunda da İlker, şamarı yemişti.

"Oğlum, dayın doğru söylüyor. Nerede şu kumanda? Çevir başka bir kanalı izleyelim. Haberler var şimdi başka kanallarda, onlara bakalım."

"Bakar mı oğlan!" diye ekledi Enver, Moğol bıyıklarının uçlarıyla oynayarak, "Seviyesiz, seviyesiz yarışmalar... Baldır bacak gösterileri... Mâneviyat, ahlâk diye birşey kalmadı!.."

"Haberler sinirlerimi bozuyor. Çoğu yanlı. Ya kırpılıp budanıyor, ya da herkes işine gelen yönlerini alıp yayımlıyor."

"Yanlı manlı, bir bakalım dünyada ne var yeğenim! Allahallah! Biz çocukken böyle miydik enişte?"

İlker, istemeye istemeye gömlek cebinden kumandayı çıkardı. İş olsun diye, biraz da inadına rasgele bir tuşa bastı. Kumandanın "bip"lemesiyle, üst kısımlarında birşey olmayan iki karşı cinsi dudak dudağa yakaladı.

"Avradını... senin çevirdiğin kanalın da..." diye ağzını bozdu Enver.

Gülen, gülmemek için dudaklarını ısırdı.

İlker, çabucak başka bir kanala geçti.

"... örüntüleri yorumsuz veriyoruz." diye, bir kanalın haberlerinin bir yerini yakaladı bu kez.

Bir kız. Yediği birkaç copla yere yıkılmış, yedi sekiz kişi tarafından tekmeleniyor. Tiz sesle acısını, kırılan onurunu; bir insan olarak, insanlar tarafından uygulanan insanlık dışı davranışların utancını yansıtan ünlemler çıkarıyor. Birkaç saniye sonra başka bir görüntü: Sekiz on kişi birbilerinin araladıkları boşluklardan yumruk savuruyorlar beyaz giysili bir adama. Tepesine, ensesine, boynuna iniyor yumruklar. Ötesine berisine coplar inip kalkıyor. Adam yere yıkılmıyor / yıkılamıyor. Dayakçılar öylesine çevrelemişler ki onu, düşecek olsa ister istemez birine yaslanıyor. Sonra, bırakıyorlar. Yüzü kan içinde. Biraz ötede dövülme işleminden geçmiş bir başka adam, kaldırımın kıyısında oturuyor. Beyaz giysili adam ağlamaklı. Sövüyor mu, kızıyor mu, kınıyor mu, belli değil. O da oturuyor kaldırımın kıyısına. Görüntü, yere düşen kızdan başlayıp yeniden geliyor beyazcama.

"Sıypyay adam öydüyüyoylay!" dedi Enver'in dört yaşındaki kızı.

Odada gergin olan sinirler gevşedi. Gülüşüldü. Ne var ki, ağızlar yayvanlıktan erken döndü.

Gülen, küçük kızın konuşmasına öykünerek; "Sıypyay adam öydüymüyoy, Türkyey biybiyini yiyoy!" dedi.

"Türkler birbirini yemiyor; polisler birkaç insanı yiyor!" diye karşı çıktı İlker. Sonra, dayısına dönerek; "Ne diyorsun bu işe dayı? Hani Türkiye'de işkence yoktu? Hani, CUMUK mumuk denen birşey vardı. Silahsız, savunmasız insanları böylesine apaçık dövenler, kapalı işkence odalarında neler yaparlar düşünebiliyor musun?"

"...."

"Böyle mi dost olacak bu insanlar?.. Düşüncesini yok edemiyorum, bedenini yok edeyim, uygulamalarıyla nereye vardık; nereye varacağız?.. Siyonistlerin işkencesi, diyoruz; Sırplar'ın kıyımlarından yakınıyoruz... Doğru, yakınalım. Ne var ki, bizim kendi insanımıza / yurttaşımıza ettiğimiz nedir? Geleceğe karanfiller dikeceğimize, kendi ellerimizle / devletin dirliği düzenliliğinden sorumluların elleriyle saatli bombalar kuruyoruz. Bunları karanfillerin, zeytindallarının, güllerin dibine koyuyoruz... O bıyıklarını çekiştirmeyi bırak da ne diyorsun bu işlere onu söyle?"

"...."

"Sen, Sait Faik'in Dülgerbalığının Ölümü, adlı öyküsünü okudun mu?"

"...."

"Okumamışsındır."

Dayısının bakışları İlker'le kilitlenmişti. Eli yine bıyıklarındaydı. Ne var ki, çekiştirmiyordu onları. Öylece duruyordu.

"Bu kez diyeceklerimizin tümünü özetleyeceğim bu adama. İyice bozuşursak bozuşalım. Zaten yanyanalığımız düşman gibi." diye düşündü İlker.

Küçük kız, "Sıyplay öydüyüyoylay!.." diye diye mutfağa gitti.

Gülen ile babası, bu konuşmanın sonunun nereye varacağını ilgiyle, biraz da kaygıyla / soluklarını tutarak izliyorlardı.

İlker kalktı, diğer odaya gitti. Birkaç dakika sonra elinde bir kitapla döndü. Parmağı kitabın ortalarında bir yere so-

kulmuştu. Odadakiler bıraktığı gibiydi.

"Bak," işte bu, Sait Faik'in Dülgerbalığının Ölümü öyküsü. Dinler misin?"

"...."

"Hepsinin gözleri güzeldir." diye başlayıp, "Bir kere suyumuza alışmaya görsün. Onu canavar haline getirmek için hiçbir fırsatı kaçırmayacağız" diye son küçük paragrafla bitirdi okumasını.

İlker, yeniden dayısına baktı. Yirmi dakikaya yakın bir süredir durumu değişmemişti. Bu kez gözlerini yummuştu.

"Dülgerbalığı'na benzeyen insanları / sakin, kendi halinde, iyi huylu insanları canavar yapıyoruz. İnsanlığa büyümesi olası canavar yavrularını da canavarlığa büyütüp dağlara salıyoruz. Bu güzel insanları, bu güzel insanların düşmanı yapıyoruz. Hem de kimlerin eliyle? Düzeni, dostluğu sağlamayla, yaşanılası bir yurdu oluşturmak için senin, benim, o dövülenlerin vergileriyle gelirlendirilip görevlendirilmiş insanların elleriyle!..

Ne diyorsun bu işlere dayı?"

Enver bir şey demiyordu. Sağ eli bıyığında, sol elinde tesbih, gözleri kapalı, bağdaşta bir Buda yontusunu andırıyordu.

"Şimdi patlayacak ağabeyime. Sonra da bir saat milli - manevi konulu söylev dinleyeceğiz."

"Oğlan haklı. Bizim kayınço patlayacak dinamit gibi duruyor. Bir terslik olacak bu işin sonunda, ama bakalım ne? Geçen yazki gibi oğlanın yüzüne tokatı yapıştırmaya kalkarsa, izin vermem. Olası bir kaba davranışa karşı tetikte beklemeliyim."

İlker, herhangi bir saldırıya karşı kendince önlem aldı. Açık kapıdan dışarı fırlayıp kaçmayı düşündü.

Enver'in, o güne dek İlker'le bıyıktan başlayan ya da bıyıkla biten tartışmaları gelip geçti usundan: "... Ben bu bıyıkları yerim... Yerim, ama ne zaman senin aklına uyar..."

Yavaşça ayağa kalktı. Elindeki tesbihi çekyatın üstüne bıraktı. Yavaş adımlarla odadan çaktı.

Odadakiler onu, kızgınlıkla evden ayrılıyor sandılar. Öyle olmadı. Banyoya gitti. Eniştesinin tıraş makinesini ararken, "Bacaksız, o yaşıyla, o deneyimiyle ağzıma etti!" diye söylendi.

Mutfaktakiler dönmüştü.

Odadakilerin sessizliğine bakıp, "Ya bir fırtına dindi, ya da bir fırtına başlayacak." diye düşündü evin hanımı.

Beş dakika sonra Enver banyodan döndüğünde, odadakiler bir süre şaşkınlıkla izlediler onu. Sonra gülüştüler.

Enver, "Senin tarafına geçtiğim için değil; söylediklerini doğru bulup katıldığım için kestim bu bıyıkları... Gözlerinle zafer ışınları göndermene gerek yok!.." dedi. ●

nasıl sevmem yurdumu

Namık Kemal Demir

1. Bakışların vardı
Denizkızlarını anımsatan
Gözlerinde uzak maviler
olurdu
Eğerken başını hafifçe önüne
utangaçlığın gezinirdi
Uzak mavilerin kenarlarında.

2. Nasıl da bağlıymışım geçmişe
Boğuşurken gölgelerle
Düşler ne kadar da gerçek
ne kadar da acımasızdı.
Yüreğimin fırtına kuşu
Direnirken içsel korkularıma
Karışmıştı birbirine
geçmiş ve bugün.

3. Öğrendim korkuları yenmeyi
Düşleri ve gölgeleri yanıtlayarak,
Arıladım
Fırtına kuşumu yalnız benim,
uçuracağımı.

4. bakıyorum kum sarısı saçlarına
Dalgalar kumsala yürüyor
saçlarında.

5. Erekler koyuyordum, kaleler
Tek tek fethediyordum.
Ne kötüdür biten erek sonu
yaşanan boşluk.

6. Öperken dudaklarının
İkiz fındık kıvrımlarından
Yüzünde
Uzun öpüşlerden sonra kalan
esrikliği taşırdın.
Görürdüm yinelenen güzelliğini.

7. Sen vardın, gelecek vardı.
Haylaz coşkularınla,
gülüşlerin vardı.
Hiç tükenmeyen yurdum gibi.
Nasıl sevmem yurdumu
Nasıl dönmem
yaşama şimdi.

ayak izleri

metin güven

kan insandır ve
kimseler sahiplenmez onu
eski, ahşap evlerde görülür
ayak izleri

tamirat bitmiştir
taşınır ustalar karşı saflara
orta yerde yanlışlıklar
ve salyangoz darbeleri.

gül

Kenan Mümtaz Akışık

Gideceğin her yere
Her zamana dek
Işıklar nasıl gülerse
Su gibi mavi gibi
Kırmızı mor tüm renkler
Tüm çocuklar gibi gül

Sendedir senin olan
Ağzın boynun gözlerin
Sesinden de şiir sözlerin gibi
Gülüşün onlardan biri
Öyle gül

Ne denli ölümsüzse yaratan
Madde zaman
Baş yapıtsın o denli
Ve gülmektir ortak dil
Yücedir yaratanından

Öyle al dudaklarına gülmeyi
Yaşama öyle katıl
Öyle kal

kültür - sanat olayları / haberler

Derleyen: **M. Reşat Sümerkan**

SERGİ

• **Trabzon Devlet Güzel Sanatlar Galerisi**'nde 10 Mart günü **Gülcan Avcı**, **Nevin Durmuş**, **Nurcihan Sağır** üçlüsünün **"Batik"** sergisi açıldı.

• 15 Mart günü de aynı galeride **Mehmet Duman**'ın yağlıboya ve suluboya resimlerden oluşan sergisinin açılışı vardı.

• **Arçelik**, **Mudo Collection** ve **Yataş** firmalarınca desteklenen **Trabzon** okullararası **"ÇEVRE"** konulu resim yarışması sergisi 24 Mart günü **Mahmut Goloğlu Kültür Merkezi**'nde açıldı.

TİYATRO

• **Trabzon Devlet Tiyatrosu**'nda 15 Mart'a kadar **"Zaman Fırfırı"** ve **"Kanlı Nigar"** oyunları dönüşümlü olarak sürdürüldü. 16 Mart'ta ise **Curzio Malaparte**'ın **"Kadınlar da Savaşı Yitirdi"** adlı oyunu sahneye koyuldu. Bu oyunu **İsmail Bekir Ağlagül** yönetiyor. **KTÜ** sahnesinde ise salı seansları **"Kontrabas"** ile sürdürülüyor.

DİA GÖSTERİSİ

• **Trabzon Fotoğraf Sanatı Derneği** FOTO **FORUM**'un mart ayı etkinlikleri arasında yer alan Dia gösterileri, **Adnan Polat**'ın üç gösterisi ile sürdürüldü: 11 Mart, **"Sahnelerimizden"**; 18 mart, **"Arinna Kentinin Güneş Tanrıçası"**; 25 Mart, **"Safranbolu"**.

İsteme Adresi:

P. K. 169

61001 - TRABZON

İsteme Adresi:

İlke Kitap ve Yayınevi
Karanfil Sokak 5 / 15
Kızılay / ANKARA